

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om grundläggande utbildning

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

Det föreslås i propositionen att bestämmelserna om specialundervisning och annat stöd som ges en elev i lagen om grundläggande utbildning ändras. Syftet är att stärka elevens rätt till systematisk tidig och förebyggande inläring och till intensifierat stöd under uppväxten. För elever som under en längre tid behöver stöd samt utvidgat stöd fattas beslutet om särskilt stöd på samma grunder som idag. I beslutet om särskilt stöd ska anordnandet av undervisningen för eleven och de stödtjänster som han eller hon behöver bestämmas exaktare än vad som nu är fallet.

Det föreslås en komplettering av bestämmelserna om behandling, hemlighållande och utlämnande av personuppgifter så att i lagen om grundläggande utbildning lagstiftas dels om behandlingen av elevens ärenden och utlämnande av sekretessbelagda uppgifter i yrkesövergripande elevvårdsarbete, dels om utbildningsanordnarens rätt att få uppgifter samt om utbildningsanordnarens skyldighet att lämna ut uppgifter i vissa situationer.

Det är meningen att den föreslagna lagen ska träda i kraft vid ingången av höstterminen 2010.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
ALLMÄN MOTIVERING	4
1 INLEDNING.....	4
2 NULÄGE	4
2.1 Lagstiftning och praxis.....	4
Ordnande av särskilt stöd och specialundervisning.....	4
Storleken på undervisningsgrupperna inom specialundervisning	6
Beslutsfattningen inom stödundervisning, specialundervisning på deltid och specialundervisning	6
Särskilt stöd och stödundervisning i grunderna för läroplanen	7
Finansiering av specialundervisning	7
Ordnande av elevvård.....	8
Tidigt ingripande i social- och hälsovårdslagstiftningen.....	9
Behandling av personuppgifter, offentlighet och tystnadsplikt i elevvården	9
2.2 Bedömning av nuläget	11
Ordnande av särskilt stöd och specialundervisning.....	11
Genomförande av stödundervisning, specialundervisning på deltid och specialundervisning	13
Beslutsfattning vid specialundervisning.....	14
Gruppstorlek inom specialundervisning.....	14
Utveckling av lärarutbildningen	15
Behandling av ärenden och personuppgifter i elevernas elevvård	15
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	17
3.1 Intensifierat och särskilt stöd	17
3.2 Behandling av ärenden och personuppgifter i elevernas elevvård	17
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	18
4.1 Ekonomiska konsekvenser	18
Intensifierat och särskilt stöd.....	18
Behandling av ärenden och personuppgifter i elevernas elevvård	19
4.2 Konsekvenser för myndigheterna	19
4.3 Samhälleliga konsekvenser	20
Intensifierat och särskilt stöd.....	20
Behandling av ärenden och personuppgifter i elevernas elevvård	20
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	20
5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial	20
Intensifierat och särskilt stöd.....	20
Behandling av ärenden och personuppgifter i elevernas elevvård	21

5.2	Remissyttranden och hur de har beaktats	22
	DETALJMOTIVERING	24
1	LAGFÖRSLAG	24
2	NÄRMARE BESTÄMMELSER OCH FÖRESKRIFTER	30
2.1	Förordning om grundläggande utbildning (852/1998) och statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (1435/2001)	30
2.2	Grunder för läroplanen	30
3	IKRAFTTRÄDANDE	30
4	FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	30
	LAGFÖRSLAG	32
	Lag om ändring av lagen om grundläggande utbildning	32
	BILAGA	36
	PARALLELLTEXT	36
	Lag om ändring av lagen om grundläggande utbildning	36

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Principen för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen är att alla barn och unga garanteras grundläggande rätt till undervisning och bildning. I utvecklingsplanen Utbildning och forskning åren 2007—2012 är målsättningen att utveckla kvaliteten på den grundläggande utbildningen genom mindre gruppstorlekar, stärkt stöd- och specialundervisning samt bättre välfärd för barn och unga. Dessa mål eftersträvas genom att rätten för eleven till individuellt, tidigt insatt och profylaktiskt stöd för inläring och uppväxt stärks samt det särskilda stödet ges i rätt tid på ett flexibelt sätt och i tillräcklig omfattning. Målet eftersträvas dessutom genom bättre planering, etablering av ett yrkesövergripande arbete och spridning av existerande goda handlingsmönster.

Enligt Regeringsprogrammet för statsminister Matti Vanhanens andra regering kvarstår specialskolorna och specialklasserna som alternativ. Målet är att minska gruppstorlekarna och stärka stöd- och specialundervisningen, studiehandledningen och elevvården samt att satsa på skolornas klubbverksamhet.

Finland har i internationella avtal förbundit sig att utveckla skolsystemet och undervisningen i Finland så att inläringen för alla barn och unga tryggas på bästa möjliga sätt. En av utgångspunkterna i dessa avtal är elevens rätt att studera i den egna lokala skolan alltid när det är möjligt. Grundlagens (731/1999) 6 § förutsätter att alla bemöts som jämlika individer och att ingen diskrimineras. Också 17 § i gällande lag om grundläggande utbildning utgår ifrån att undervisningen i första hand ordnas i elevens egen lokala skola. Om detta inte är möjligt, ska undervisningen ordnas i en specialgrupp eller på en annan lämplig plats.

För att bidra till bättre kvalitet på förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen tillsatte undervisningsministeriet en styrgrupp den 14 juni 2006 med uppgift att lägga fram en utvecklingsstrategi för specialundervisningen. Gruppen utarbetade förslag till en långsiktig utvecklingsstrategi för

förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. I Strategi för specialundervisningen (Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 47:2007) föreslog styrgruppen att nuvarande praxis ändras så att tyngdpunkten klarare än tidigare ligger på tidigt stöd och förebyggande verksamhet. Styrgruppen föreslog också bland annat att innehållet i beslutet om specialundervisning preciseras. Remissvaren om strategin var mycket positiva.

Behovet att förtydliga elevvården och bestämmelserna om hemlighållande av personuppgifter har uppstått i flera olika sammanhang. Arbetsgruppen för reformering av lagstiftningen om elevvård (Social- och hälsovårdsministeriets rapporter 2006:33) kom i sin promemoria med ett flertal förslag till tydligare metoder för mottagande och utlämnande av uppgifter och behandling av personuppgifter.

Enligt undersökningskommissionens rapport om skolmorden i Jokela (Justitieministeriets publikationer 2009:2) hindras adekvat behandling i skolorna i krissituationer för eleverna av sekretessbestämmelsernas variationsrikedom för de olika aktörerna inom elevvården och svårigheterna med identifikationen och tolkningen.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftning och praxis

Ordande av särskilt stöd och specialundervisning

Skyldigheten att ordna förskoleundervisning och grundläggande utbildning så att elevernas ålder och förutsättningar beaktas och deras sunda uppväxt och utveckling främjas enligt 3 § i lagen om grundläggande utbildning bildar grunden för all undervisning, arrangemang samt planering och genomförande av stödåtgärder. Bestämmelsen tillämpas både i den allmänna undervisningen och i specialundervisningen. Närmare specifika bestämmelser om stödundervisning, specialundervisning och möjligheter att i enskilda

fall avvika från undervisningsbestämmelserna anges i lagen om grundläggande utbildning.

Stödundervisning ska med stöd av 16 § i lagen om grundläggande utbildning ges elever som tillfälligt inte lyckas följa studietakten eller annars behöver särskilt stöd. Stödundervisningens omfattning har inte bestämts, utan den grundar sig på elevens behov. Utom stödundervisning finns även andra undervisningsarrangemang att tillgå, till exempel differentierad undervisning.

Om en elev har lindriga inlärnings- eller anpassningssvårigheter, ordnas hans eller hennes undervisning med stöd av 17 § 1 mom. genom specialundervisning på deltid utöver den övriga undervisningen.

Om undervisningen av en elev till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller av någon annan därmed jämförbar orsak inte kan ordnas på annat sätt, ska eleven intas eller överföras till specialundervisning med stöd av 17 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning. Giltigt är att eleven behöver specialåtgärder som är mera krävande än stödundervisning och specialundervisning på deltid. Med intagning av en elev till specialundervisning avses en situation där beslut om specialundervisning för eleven fattas redan vid antagningen till förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen. Det handlar om överföring till specialundervisning om beslutet om specialundervisning för en elev fattas när skolgången redan har inletts. Principen är att också den som behöver särskilt stöd ska få undervisning inom den allmänna undervisningen och att ett beslut om intagning eller överföring av en elev till specialundervisning fattas först om eleven inte kan få tillräckligt stöd inom den allmänna undervisningen.

Elever som behöver särskilt stöd har rätt till biträdes- och andra stödtjänster med stöd av 31 § i lagen om grundläggande utbildning. Behovet och sättet att ordna biträdes- och andra stödtjänster ska bedömas från fall till fall med beaktande av elevernas behov av stödet och deras förutsättningar för undervisningsarrangemanget. När ett behov av biträdestjänster bedöms kan utbildningsanordnaren begära sakkunnigutlåtande till exempel av en läkare. Elevens vårdnadshavare kan

själv ansöka om biträdestjänster och bifoga ett sakkunnigutlåtande till ansökan. Beslutet om att tjänsten blir beviljad fattas av utbildningsanordnaren.

Enligt 17 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning är principen vid anordnandet av utbildning att specialundervisning alltid då det är möjligt ordnas inom den allmänna undervisningen. Undervisningsarrangemanget för en elev som behöver särskilda stödåtgärder bedöms separat från fall till fall. Beroende på vad det är som försvårar elevens lärande används den allmänna undervisningens stödformer, t.ex. stödundervisning, psykosocialt stöd eller stöd från ett biträde. Alla stödformer i lagen om grundläggande utbildning är något som eleven har rätt till och eleverna har denna rätt både inom den allmänna undervisningen och inom specialundervisningen, om lagens förutsättningar uppfylls. Om det är omöjligt att integrera en elev, ordnas undervisningen i en specialklass eller på ett annat lämpligt ställe. Att inrätta en specialklass eller en specialskola är utbildningsanordnarens beslut liksom avgörandet om andra undervisningsställen.

Specialundervisning ordnas antingen för dem som omfattas av den allmänna läroplikten eller den förlängda läroplikten enligt 25 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning. En elev omfattas av förlängd läroplikt, om ett handikapp eller en sjukdom hos barnet medför att mål som satts för den grundläggande utbildningen uppenbarligen inte nås på nio år. En elev som med stöd av 26 a § omfattas av förlängd läroplikt har rätt att få förskoleundervisning innan läroplikten uppkommer samt det är läroplikten uppkommer.

I undervisningen av elever som intagits eller överförts till specialundervisning kan undantag från bestämmelserna om läroämnen, lärokurser av olika omfattning, ämnens frivillighet och valfrihet samt elevhandledningen enligt 11 § i lagen om grundläggande utbildning göras med stöd av statsrådets beslut om timfördelningen och grunderna för läroplanen.

I lagen om grundläggande utbildning (628/1998) bestäms om ordnande av förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen som specialundervisning. Elevens

hemkommun har lagstadgad skyldighet att också ordna specialundervisning liksom övrig förskoleundervisning och grundläggande utbildning. En privat utbildningsanordnare eller en statlig skola är skyldig att ordna specialundervisning enligt 17 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning bara om det är så bestämt i tillståndet att ordna utbildning. Alla utbildningsanordnare är skyldiga att ordna specialundervisning på deltid.

Storleken på undervisningsgrupperna inom specialundervisning

I förordningen om grundläggande utbildning (852/1998) bestäms om bildandet av undervisningsgrupper inom specialundervisningen. Det får finnas högst tio elever enligt huvudregeln i 2 § 2 mom. i en undervisningsgrupp av elever som intagits eller överförts till specialundervisning. Denna maximistorlek kan överskridas om det kan ses som motiverat utifrån elevernas förutsättningar och arbetssättet utan att målsättningen för undervisningen äventyras. Förutsättningarna ska bedömas separat från fall till fall.

I en undervisningsgrupp av elever som omfattas av den förlängda läroplikten får det vara högst åtta elever. En undervisningsgrupp som bildas av mycket gravt handikappade elever får dock ha högst sex elever. Om undervisning för en sådan elev som avses i detta moment ges tillsammans med andra elever än de som avses i detta moment eller i 2 mom., får undervisningsgruppen omfatta högst 20 elever. Om en elev som omfattas av förlängd läroplikt och är mycket gravt handikappad ges undervisning i någon annan än de ovan konstaterade undervisningsgrupperna på tio, åtta eller sex elever, får undervisningsgruppen ha högst 20 elever.

Undervisningen av elever som hör till de olika grupperna inom specialundervisningen som anges i förordningen kan också ordnas så att en undervisningsgrupp kan bestå av elever som hör till två olika grupper. I förordningen bestäms inte något om storleken på sådana grupper. En praktisk lösning har varit att låta gruppstorleken dikteras av den bestämmelse som gäller för elevflertalet.

Beslutsfattningen inom stödundervisning, specialundervisning på deltid och specialundervisning

Stödundervisning ska ordnas för elever som tillfälligt sackat efter i studierna eller annars behöver särskilt stöd. Om en elev har lindriga inlärnings- eller anpassningssvårigheter ordnas undervisningen för honom eller henne utöver den övriga undervisningen som specialundervisning på deltid. Det finns inga bestämmelser om omfattningen av stödundervisningen och specialundervisningen på deltid och något förvaltningsbeslut krävs inte, utan elevens behov är det som avgör.

I beslutet om intagning eller överföring av en elev till specialundervisning iakttas däremot bestämmelserna i lagen om grundläggande utbildning och förvaltningslagen (434/2003). Ett beslut om intagning eller överföring av en elev till specialundervisning ska föregås av diskussioner med elevens vårdnadshavare och, om möjligt, av en psykologisk eller medicinsk undersökning eller social utredning av eleven och hans eller hennes inlärningsförutsättningar. Eftersom intagning eller överföring av en elev till specialundervisning utgår från elevens handikapp, sjukdom eller någon annan i lagen nämnd faktor, är beslut om intagning eller överföring till specialundervisning vanligen baserade på sakkunnigutlåtanden efter en undersökning eller utredning. Dessa binder inte utbildningsanordnaren, men i praktiken fattas i allmänhet inga beslut i strid med rekommendationerna i ett sakkunnigutlåtande. Bestämmelsen om en undersökning eller utredning är inte ovillkorlig.

I vissa situationer kan elevens vårdnadshavare motsätta sig intagningen eller överföringen till specialundervisning samt att det görs undersökningar eller utredningar som behövs för saken. En vårdnadshavare för en elev har med stöd av 42 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning möjlighet att söka ändring i ett beslut om specialundervisning som fattats mot hans eller hennes vilja.

För en elev som intagits eller överförts till specialundervisning ska en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) göras upp enligt 17 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning. Beslutet är ett förvalt-

ningsbeslut i vilket förvaltningslagen iakttas. Ändring i beslutet kan sökas genom besvär hos länsstyrelsen.

IP ska bl.a. innehålla en förteckning över läroämnena, där elevens studier avviker från lärokursen enligt den övriga undervisningen samt mål för och centralt innehåll i de läroämnena där eleven har en individuell lärokurs. Om det i IP har bestämts att eleven i ett eller flera läroämnena studerar enligt en individuell lärokurs, bedöms elevens prestationer enligt de mål som fastställts för honom eller henne i IP. Verbal bedömning kan användas i alla årskurser. Om det i den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas har bestämts att eleven ska studera enligt individuella lärokursen förses vitsordet och den verbala bedömningen med en asterisk (*). I punkten tilläggsuppgifter på betyget görs en notering om att eleven har studerat de läroämnena som är försedda med asterisk (*) enligt en individuell lärokurs som preciserats i den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas.

Genomförandet av den individuella planen ska bedömas och följas upp regelbundet. Planen görs upp i ett yrkesövergripande samarbete mellan elevens lärare, sakkunniga inom elevvården och i mån av möjlighet elevens vårdnadshavare.

De myndigheterna som är behöriga att fatta beslut om intagning eller överföring till specialundervisning anges i kommunernas lednings- och verksamhetsbestämmelser. Beslut fattas av olika tjänsteinnehavare, såsom rektorer, skoldirektörer, undervisningschefer och liknande. I vissa kommuner fattas en del av besluten för en bestämd tid. Endast i liten utsträckning fattar kommunerna beslut om att en elev ska överföras från specialundervisning till allmän undervisning.

Särskilt stöd och stödundervisning i grunderna för läroplanen

Enligt 14 § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning beslutar statsrådet om de allmänna riksomfattande målen samt om hur den tid som används för grundläggande utbildning ska fördelas mellan undervisning i olika ämnen, ämnesgrupper och elevhandledning. Enligt paragrafens 2 mom. beslutar

Utbildningsstyrelsen om målen för och det centrala innehållet i den grundläggande utbildningens olika läroämnena, ämnesshelheter, elevhandledningen och annan undervisning som avses i denna lag samt om de centrala principerna för samarbetet mellan hemmet och skolan och för elevvården och om målen för den elevvård som hör till undervisningsväsendet. År 2000 utfärdade Utbildningsstyrelsen grunderna för läroplanen för förskoleundervisningen, som kompletterades 2003, och 2004 grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen.

I grunderna för läroplanen görs det skillnad mellan allmänt stöd för studierna och särskilt stöd. Det allmänna stödet gäller samarbete mellan hem och skola, studiehandledning, stödundervisning, planen för elevens lärande, elevvård och klubbverksamhet. Varje elev har rätt att få stöd för sina studier. De olika formerna av allmänt stöd avhjälpes och eliminerar hinder för lärandet samt minskar behovet av särskilt stöd. Till det särskilda stödet hör specialundervisning på deltid och undervisning av dem som tagits in eller förts över till specialundervisning. Särskilt stöd i undervisningen behöver elever vars utveckling, tillväxt och inlärningsförutsättningar har försvagats på grund av skada, sjukdom eller funktionsstörning. Särskilt stöd ges till elever vars psykiska och sociala tillstånd kräver stöd. Detsamma gäller elever som, enligt undervisnings- och elevvårdsexpertis och vårdnadshavare, löper risk för inlärningssvårigheter.

Då undervisningen inte kan anordnas per läroämne enligt den uppgjorda lärokursen, på grund av att en elev har ett svårt handikapp eller en svår sjukdom, ska undervisningen ordnas så att den utgår från verksamhetsområden. De verksamhetsområden som hör till läroplanen är motoriska färdigheter, språk och kommunikation, sociala färdigheter, färdigheter för dagliga rutiner och kognitiva färdigheter. I läroplanen ska verksamhetsområdena delas in i delområden.

Finansiering av specialundervisning

Finansieringen av förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen bestäms i enlighet med lagen om finansiering av un-

dervisnings- och kulturverksamhet (635/1998) enligt det pris per enhet som bestämts per elev för den grundläggande utbildningen. Kalkyleringen av anordnarens pris per enhet inom den grundläggande utbildningen är baserad på kalkyleringen av det genomsnittliga priset per enhet. Statsrådet fastställer det genomsnittliga priset per enhet inom den grundläggande utbildningen i september året före budgetåret. Det genomsnittliga priset per enhet är baserat på de faktiska nationella driftkostnaderna.

Anordnarens pris per enhet bestäms av undervisningsministeriet. Priserna per enhet bestäms så att de belopp som beräknats enligt priserna per enhet och som läggs till grund för finansieringen sammanlagt motsvarar de belopp som beräknas på basis av de genomsnittliga priserna per enhet. Vid kalkylen av priset per enhet används elevantalet föregående höst.

I den grundläggande utbildningen deltog 2007 totalt 541 337 elever. Kommunernas driftkostnader för grundläggande utbildning var 6 373 euro per elev. I den nioåriga grundläggande utbildningen deltog 532 454 elever och driftkostnaderna per elev var 6 167 euro. Grunddelen (euro/elev) i priset per enhet för kommunal grundläggande utbildning beräknas så att det genomsnittliga priset per enhet multipliceras med 0,77. Grunddelen i priset per enhet höjs bland annat med hänsyn till befolkningstäthet, skolnät och karaktären av skärgård. Grunddelen i priset per enhet för kommunal grundläggande utbildning per elev höjs dessutom beräknat på det genomsnittliga priset per enhet. Höjningen för eleverna i årskurserna 7—9 i grundläggande utbildning är 30 procent, för elever i svenskspråkig utbildning 12 procent och för elever med främmande språk 20 procent samt för specialelever 50 procent medan höjningen per elev för de gravast handikappade är 400 procent och för övriga handikappade elever 250 procent.

Priset per enhet för en privat anordnare av grundläggande utbildning är priset per enhet i den kommun där undervisningen huvudsakligen ordnas eller 90 procent av priset i kommunen om utbildningsanordnaren inte före den 31 juli 1998 har drivit en läroanstalt som meddelar grundläggande utbildning eller

liknande. Om det bestämts att en privat anordnare av grundläggande utbildning som en särskild utbildningsuppgift ska ordna undervisningen för elever som omfattas av förlängd läroplikt, höjs priset per enhet för de elever som får denna undervisning. Undervisningsministeriet kan efter prövning höja priset per enhet för en privat utbildningsanordnare och en samkommun genom ett årligt beslut.

Ordande av elevvård

Enligt 31 a § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998) omfattar elevvården i förskoleundervisning och grundläggande utbildning vård av eleverna i enlighet med en läroplan som godkänts av utbildningsanordnaren samt sådana elevvårdstjänster som i folkhälsolagen (77/1972) avses med skolhälsovård och i barnskyddslagen (683/1983) avses med stöd vid fostran. En ny barnskyddslag (417/2007) trädde i kraft den 1 januari 2008. I 9 § åläggs utbildningsanordnaren att tydligare än tidigare ordna skolpsykolog- och skolkuratorstjänster. Enligt 8 § ska kommunen, då den ordnar och utvecklar social- och hälsovården och undervisningsväsendet samt annan för barn, unga personer och barnfamiljer avsedd service, se till att föräldrarna, vårdnadshavarna och andra personer som svarar för barns vård och fostran därigenom får stöd i fostran av barn och att barns, unga personers och barnfamiljers behov av särskilt stöd blir utrett. Kommunen ska vid behov ordna verksamhet som stöder barn och unga personer i behov av särskilt stöd.

Elevvården är baserad på ett yrkesövergripande samarbete mellan olika förvaltningskommuner och fackfolk så att hela skolsamfundet och enskilda elever omfattas av den. Det sist nämnda arbetet förknippas särskilt med frågor som tillhör privatlivet och personliga angelägenheter. Lagarna tillämpas under ett samarbete som sker yrkesövergripande och där flera olika förvaltningskommuner berörs.

Tidigt ingripande i social- och hälsovårdslagstiftningen

Ett ingripande så tidigt som möjligt betonas också i social- och hälsovårdsförvaltningen. Den nya barnskyddslagen poängterar det förebyggande barnskyddet. Genom förebyggande barnskydd främjas och tryggas barns uppväxt, utveckling och välfärd samt ges stöd i föräldraskapet. Förebyggande barnskydd är även särskilt stöd som ges inom ramen för kommunens andra tjänster, såsom vid rådgivningsbyråerna för mödravård och barnavård samt inom annan hälsovård, dagvård, undervisning och ungdomsarbete då barnet eller familjen inte är klient inom barnskyddet (3 §). Enligt 8 § ska kommunen, då den ordnar och utvecklar social- och hälsovården och undervisningsväsendet samt annan för barn, unga personer och barnfamiljer avsedd service, se till att föräldrarna, vårdnadshavarna och andra personer som svarar för barns vård och fostran därigenom får stöd i fostran av barn och att barns, unga personers och barnfamiljers behov av särskilt stöd därigenom klarläggs. Kommunen ska vid behov ordna verksamhet som stöder barn och unga personer i behov av särskilt stöd.

Dessutom har ett förordningsutkast om rådgivningsverksamhet, skolhälsovård och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga beretts vid social- och hälsovårdsministeriet. Syftet med förordningen är att stärka arbetet för hälsa och välfärd samt tidig varseblivning av problem och tidigt ordnande av stöd. För detta ändamål innehåller förordningsutkastet en bestämmelse om identifiering av behovet och ordnandet av särskilt stöd (13 §).

Enligt bestämmelsen ordnas hälsorådgivning och hälsokontroll så att behovet av särskilt stöd för barn under skolåldern, eleven, studeranden och familjen identifieras på ett så tidigt stadium som möjligt och det nödvändiga stödet ordnas utan dröjsmål. Behovet av särskilt stöd utreds om det hos barnet före skolåldern, eleven, studeranden, familjen eller miljön finns faktorer som kan äventyra en sund uppväxt och utveckling. För att bedöma och förverkliga behovet av särskilt stöd bör extra besök och hembesök ordnas samt en plan utarbetas i samarbete med familjen till

det barn som behöver stöd. Vid behov ska samarbete etableras med olika kommunala aktörer, såsom dagvård, hemtjänst, barnskydd, elev- och studerandevård samt specialsjukvård.

Behandling av personuppgifter, offentlighet och tystnadsplikt i elevvården

Enligt 10 § 1 mom. i grundlagen är vars och ens privatliv tryggt. Principen enligt grundlagsberedningen (RP 309/1993 rd) är individens rätt att leva sitt liv utan godtycklig eller ogrundad inblandning i privatlivet från myndigheternas eller andra utomståendes sida. Nämda bestämmelse innehåller en passus om lagstiftningen, enligt vilken närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas genom lag. Närmare bestämmelser om behandlingen av personuppgifter finns i personuppgiftslagen (523/1999) samt i speciallagstiftning.

I personuppgiftslagen som är en allmän lag bestäms om rätten för myndigheter eller andra instanser att samla in och behandla sådana nödvändiga uppgifter som de behöver för att sköta sitt lagstadgade uppdrag. Känsliga personuppgifter som anges i personuppgiftslagen får samlas in och behandlas, om det är fråga om uppgifter som enligt lag direkt ska skötas av en myndighet eller annan instans. Av instansernas uppgiftsbeskrivning framgår vilka personuppgifter de kan behandla.

Den rätt som tillkommer myndigheter och andra instanser att i arbetet behandla personuppgifter grundar sig på särskild lagstiftning för varje instans. Elevvården stöder sig på 31 a § om utbildningsanordnarens verksamhet i lagen om grundläggande utbildning, folkhälsoagen om skolhälsovård och barnskyddslagen om stöd vid fostran.

Elevernas integritet skyddas av att deras personuppgifter är belagda med tystnadsplikt, vilket framgår av bestämmelserna om tystnadsplikt i lagstiftningen. Dokument som förvaras av myndigheterna är offentliga, om inte offentligheten av tvingande skäl särskilt har begränsats genom lag enligt 12 § 2 mom. i grundlagen. Principen är att handlingar som innehas av myndigheterna är offentliga.

Grunden för att en handling är sekretessbelagd måste framgå i lag.

Tystnadsplikten delas upp i handlingssekretess och tystnadsplikt. Till tystnadsplikten hör också förbud mot utnyttjandet av information. Bestämmelserna om tystnadsplikt och överlåtelse av sekretessbelagda uppgifter som rör yrkespersoner som deltar i elevvårdsarbetet ingår i utbildningslagstiftningen, social- och hälsovårdslagstiftningen samt den allmänna lagstiftningen.

I lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999, offentlighetslagen) bestäms om de allmänna principerna för offentlighet och sekretess. I offentlighetslagens 24 §, vars 25, 30 och 32 punkter i 1 mom. är viktigast för elevvården, bestäms om grunderna för sekretess. Med stöd av nämnda punkt 30 är handlingar som gäller elevvård absolut sekretessbelagda. Handlingarna om elevvård kan innehålla t.ex. ärenden om elevens hälsotillstånd vilka redan i sig med stöd av andra föreskrifter är sekretessbelagda. Offentlighetslagen tillämpas också i privata skolor med stöd av 4 § 2 mom. Enligt momentet är även sammanslutningar, inrättningar, stiftelser och enskilda personer sådana myndigheter som enligt offentlighetslagen utövar offentlig makt när de utför offentliga uppdrag. Privata utbildningsanordnare som av statsrådet beviljats tillstånd att ordna utbildning sköter en offentlig uppgift när de meddelar undervisning enligt lagen om grundläggande utbildning. Utbildningsanordnarna utövar offentlig makt bland annat när de beviljar studiesociala förmåner, utfärdar examensbevis, ålägger disciplinstraff och överför elever till specialundervisning.

Enligt 40 § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning får ledamöterna i de organ som svarar för anordnandet av utbildning, personer som hör till skolans personal och personer som deltar i undervisningspraktik inte olovligen för utomstående röja vad de vid skötseln av uppgifter som gäller utbildningen har fått veta om elevernas, den i lagen om grundläggande utbildning avsedda personalens eller familjemedlemmars personliga förhållanden och ekonomiska ställning.

Bestämmelser om tystnadsplikt för yrkesarbetare inom skolhälsovården finns utom i offentlighetslagen i hälsovårdslagstiftningen.

Regleringen av tystnadsplikten inom hälsovården förtydligades i och med att offentlighetslagen trädde i kraft och flera specialbestämmelser om tystnadsplikt upphävdes. Fortfarande ska dock bestämmelserna om journalhandlingar i lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992, patientlagen) och 16 och 17 § om tystnadsplikt i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (559/1994) följas. Enligt 13 § 1 mom. i patientlagen är uppgifter i journalhandlingarna sekretessbelagda. I 2 mom. bestäms att en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvård inte får lämna ut uppgifter som ingår i journalhandlingarna utan skriftligt samtycke av patienten eller dennas lagliga företrädare.

I 14 § 1 mom. om handlingssekretess i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000, klientlag inom socialvården) bestäms att socialvårdshandlingar som innehåller uppgifter om socialvårdsklienter eller andra enskilda ska hållas hemliga. I paragrafens 2 mom. bestäms särskilt om vad denna sekretess innebär och i 15 § om tystnadsplikt och förbud mot utnyttjande.

I olika lagar bestäms om lämnande av uppgifter inom elevvården. I 7 kapitlet i offentlighetslagen bestäms om rätten för en myndighet att lämna ut sekretessbelagda uppgifter. De nämnda bestämmelserna förpliktigar dock inte någon att lämna ut sekretessbelagda uppgifter. Enligt 26 § 1 mom. i offentlighetslagen kan en sekretessbelagd uppgift lämnas ut endast om det i lag så bestäms. Bestämmelsen motiveras av myndigheternas rätt att ta del av handlingar huvudsakligen genom speciallagstiftning. Bestämmelsen ska uttryckligen innehålla rätt eller skyldighet att lämna ut eller ta del av en sekretessbelagd uppgift. Av bestämmelsen ska framgå att uppgiften får lämnas ut oberoende av andra bestämmelser om tystnadsplikt och vilka dessa andra grunder för tystnadsplikt som förbigås är. I 26 § 1 mom. 2 punkten i offentlighetslagen finns en bestämmelse om en myndighets rätt att utlämna uppgifter ur en sekretessbelagd handling, om den i vars intresse sekretesskyddet bestämts samtycker.

Uppgifter som i undervisning och elevvård är belagda med tystnadsplikt kan med stöd av 40 § 2 mom. lämnas ut. Utan hinder av vad som bestäms om tystnadsplikt får de organ som anordnar utbildningen, skolans personal, personer som utför undervisningspraktik, personer inom skolhälsovården och den övriga elevvården ge varandra samt myndigheter som svarar för utbildningen sådana uppgifter som är nödvändiga för att studierna ska kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt.

I 13 § i patientlagen finns uttömmande bestämmelser om utlämnandet av uppgifter i journalhandlingarna. I 2 mom. bestäms om rätten att med patientens eller dennas lagliga företrädares skriftliga samtycke till utomstående lämna ut uppgifter som ingår i journalhandlingarna. Med stöd av 3 mom. får uppgifter lämnas om det uttryckligen särskilt föreskrivs i lag om utlämnande av uppgifter eller rätt att få del av uppgifter. I lagen föreskrivs också om lämnande av uppgifter i journalhandlingarna internt inom hälsovården.

I klientlagen inom socialvården finns specialbestämmelser som kompletterar offentlighetslagen och som ger rätt att lämna ut sekretessbelagda uppgifter. Principen vid utlämnande av sekretessbelagda uppgifter är att klienten samtycker till att uppgifter lämnas. Om samtycke inte kan fås, får den som ordnar eller lämnar socialvård med stöd av 17 § 1 mom. i klientlagen inom socialvården utan hinder av skyldigheten att iaktta sekretess ur handlingen lämna ut sådana uppgifter som är nödvändiga för utredningen av behovet, ordnandet eller genomförandet av vård, omsorg eller utbildning för klienten. Tre alternativa ytterligare förutsättningar för rätten att lämna ut uppgifter har dessutom föreskrivits. Enligt dem kan en sekretessbelagd uppgift lämnas ut till exempel om den behövs på grund av ett barns intresse eller för att trygga klientens oundgängliga intressen och rättigheter och klienten själv saknar förutsättningar att bedöma sakens betydelse. De uppgifter som avses i paragrafen kan lämnas ut förutom till en socialvårdsmyndighet till en annan myndighet. Inom utbildningsväsendet kan närmast de uppgifter komma i fråga som behövs för att utreda stödåtgärderna för undervisningen, specialundervisningen eller motsvarande be-

hov eller för att genomföra åtgärder som hör till.

I 20 § i klientlagen inom socialvården bestäms bland annat om utbildningsanordnarens skyldighet att lämna ut sekretessbelagda uppgifter som de förfogar över till socialvårdsmyndigheten utan hinder av sekretessbestämmelserna. Detta förutsätter att uppgifterna och utredningarna i väsentlig grad inverkar på en klientrelation inom socialvården och är nödvändiga för myndigheten för att denna ska kunna utreda klientens behov av socialvård, ordna socialvård och genomföra tillhörande åtgärder samt kontrollera uppgifter som lämnats till myndigheten.

Det har inom undervisningsväsendet inte särskilt föreskrivits något om utarbetandet av handlingar som innehåller personuppgifter, utan personuppgiftslagen tillämpas som allmän lag.

I 16 § i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården och 12 § i patientlagen finns föreskrifter om förande av journalhandlingar över klienter. Närmare bestämmelser om detta utfärdas genom förordning av social- och hälsovårdsministeriet. Social- och hälsovårdsministeriet har publicerat en guide om tillämpning av förordningen.

Enligt 28 § i klientlagen inom socialvården ska den som ordnar eller lämnar socialvård göra en anteckning i handlingarna, när uppgifter fås av utomstående eller lämnas ut i situationer som nämns i paragrafen. Enligt 26 § kan social- och hälsovårdsministeriet vid behov meddela allmänna anvisningar om förfarandet vid behandling och förvaring av klientuppgifter.

2.2 Bedömning av nuläget

Ordnande av särskilt stöd och specialundervisning

I lagstiftningen om den grundläggande utbildningen ingår allmänna bestämmelser om all förskoleundervisning och grundläggande utbildning. I bestämmelserna om specialundervisning ges specialundervisningen en egen särskild betydelse och ett eget innehåll och i praktiken leder detta till att eleverna indelas i elever inom allmän undervisning re-

spektive specialundervisning. Denna givna betydelse stärks av begrepp som används i lagstiftningen och praktiken, såsom specialundervisning samt intagning och överföring till specialundervisning. Ett beslut om intagning och överföring till specialundervisning innebär att elevens ställning ändras på många sätt. Ett beslut om specialundervisning kan för eleven innebära byte av skola eller klass. Beslutet kan också inverka på elevens behörighet för fortsatta studier. De nuvarande bestämmelserna tryggar inte elevens fördel och elevernas jämställda behandling i tillräcklig utsträckning så att ordnandet av stöd i främsta rummet bedöms utifrån synvinkeln av elevens behov av stöd.

Förskoleundervisning och grundläggande utbildning av hög kvalitet samt stöd för inläring och uppväxt vid undervisningen är den essentiella grund som ska förebygga uppkomsten av behovet av särskilt stöd. I lagstiftningen saknas tillräckligt tydliga bestämmelser om elevens rätt till tidigt insatt stöd och skyldigheten för utbildningsanordnaren att ordna det. När orsakerna till att mängden specialundervisning ökar har bedömts, har elevens stödbehov genom specialundervisningslösningar stått i fokus, även om rätt lösning hade varit tidigt insatt stöd inom allmänundervisningen.

Enligt grunderna för läroplanen för grundläggande utbildning är det alla lärares sak att handleda eleverna i ämnesstudierna, hjälpa dem att utveckla inläringsskickligheten och således förhindra uppkomsten av problem. Det är varje lärare sak att stödja elevernas personliga förkovran, utveckling och delaktighet. Läraren måste vara skicklig på att märka elevernas behov av stöd och smidigt kunna utnyttja olika stödformer och yrkesövergripande samarbete i samband med undervisningen.

I grunderna för läroplanen indelas stödet i allmänt stöd och särskilt stöd. I avsnittet Allmänt stöd behandlas samarbetet mellan hem och skola, användningen av planen för elevens lärande, ordnande av handledning, stödundervisning, elevvård och klubbverksamhet. I avsnittet Undervisning av elever i behov av särskilt stöd behandlas specialundervisning på deltid, undervisning av elever som tagits in eller förts över till specialun-

dervisning, den individuella planen för hur undervisningen ordnas samt undervisning per verksamhetsområde. Denna indelning stöder inte ett smidigt och planenligt utnyttjande av stödformerna så att elevens behov tillvaratas.

Enligt undersökningar skulle särskilt utnyttjandet av specialundervisning på deltid som tidig stödform i stället för det senare insatta särskilda stödet kunna vara mycket framgångsrikt och inverka positivt både på elevens självkänsla och på inlärningsresultatet. Å andra sidan gagnas elever som behöver särskilt stöd speciellt mycket av ett nära samarbete mellan hemmet och skolan eller till exempel av motiverande klubbverksamhet. Det är skäl att tydligare än hittills poängtera elevens behov av stöd också när grunderna för valet av arbetssätt fastställs samt i avsnittet om elevbedömning i grunderna för läroplanen.

I samband med Utbildningsstyrelsens ALPO-projekt om utvecklandet av regionala tjänster inom undervisningsväsendet utsändes en enkät 2007 till de deltagande kommunerna med förfrågan om deras kommunvisa förvaltningspraxis vid specialundervisningen. 40 kommuner lämnade in beskrivningar. Analysresultatet visade att verksamheten inom specialundervisningen varierar mycket i kommunerna och att begreppen är inexakta. I vissa kommuner är agerandet för specialundervisningen långsiktigt, strukturerat och tidsrelaterat samt förutseende. I en del av kommunerna förutsätts det att vissa stödåtgärder vidtagits innan överföringen till specialundervisning ens diskuteras. Bara enstaka kommuner fäster vikt vid betydelsen av en elevvårdsgrupp. Faktorerna bakom ett beslut om intagning eller överföring av en elev till specialundervisning varierade mellan kommunerna.

Enligt erfarenheterna från ALPO-projektet har de nuvarande författningarna och praktiken medverkat till att kriteriet för beslutet om elevens specialundervisning varit den medicinska diagnosen eller en undersökning som en extern sakkunnig företagit, snarare än elevens behov av pedagogiskt stöd. Elevens diagnos har dock inte ett direkt samband med elevens behov av stöd. Till och med inom en diagnosgrupp varierar behovet av stöd markant. Kommunerna upplever att skolans stöd-

former i huvudsak riktar sig till elever som fått en medicinsk diagnos och ett på den grundat beslut om intagning eller överföring till specialundervisning. Många sådana elever som de facto är i ett större behov av stöd eller vilkas utbildning kan förorsaka betydligt större kostnader hamnar också utanför stödet.

Det upplevs i kommunerna som särskilt problematiskt att utomstående instanser utanför skolan definierar nödvändigheten av ett specialundervisningsbeslut och att den pedagogiska bedömningen inte tillmäts tillräckligt stor tyngd. Planeringen av stödåtgärderna grundar sig här på den medicinska och inte den pedagogiska sakkunskapen. En mångsidig reflektion över de olika stödformerna äger inte heller rum med skolans verkliga möjligheter som grund. Utanför skolan finns inte någon helhetssyn på elevernas alla stödbehov eller skolans möjligheter. Å andra sidan har remissgivaren inte heller tillräckliga kunskaper om vilka alternativa stödtjänster kommunen eller skolan kan erbjuda. I olika kommuner och mellan sakkunniginstanserna i en och samma kommun varierar rekommendationerna stort. Särskilt i de stora städerna betonades i ställningstagandet till undervisningsministeriet om utvecklingen av den pedagogiska miljön (2005) och det särskilda stödet för eleverna att en utveckling i riktning mot ett främjande av lärande, handlingsförmåga och välfärd önskas framom fokuseringen på handikapp och medicin.

Det är speciellt problematiskt att ordna grundläggande utbildning för elever som beter sig utmanande känslomässigt och socialt. De medel skolan förfogar över räcker ofta inte till för att lösa problem som i första hand beror på externa faktorer. I projektet för utveckling av sjukhusundervisningen (SAI-REKE) som inleddes 2005 har en ny handlingsstrategi byggts upp för sjukhusundervisningen som en del av den regionala specialundervisningen. Projektets mål är att förbättra sjukhusundervisningens verksamhetsförutsättningar och undervisningens kvalitet och att förbättra möjligheterna för eleven att bli integrerad i den egna skolan efter sjukhusvistelsen.

Det är oundgängligt att vårdgarantin uppfylls för ifråga varande barn och unga. Det är

ytterst viktigt också ur utbildningsanordnandets synvinkel att kötiderna för tillträde till barn- och ungdomspsykiatrisk undersökning och vård förkortas för elever som beter sig utmanande känslomässigt och socialt. Dröjsmål för eleven särskilt till psykiatrisk vård, orsakar ofta kris i elevens skola och indirekt svårigheter för den eventuella senare vården. Det är en rättighet som är garanterad i lag att barn och unga ska ha trygghet i vardagen genom barnskyddsåtgärder eller ordnad nödvändig psykiatrisk vård. En del av ovan nämnda elever väntar på tillträde till barn- och ungdomspsykiatrisk vård eller på placering genom barnskyddet, en del har inte kunnat omfattas av vården av andra orsaker. Att ordna undervisningen för eleven som återkommer till skolan medför också svårigheter ibland. En del elever är beroende av olika tillfälliga arrangemang i undervisningen.

Genomförande av stödundervisning, specialundervisning på deltid och specialundervisning

Lsåret 2006—2007 anvisade omkring 41 procent av skolorna två timmar i veckan per hundra barn för stödundervisning i årskurserna 7—9. Omkring 4 procent av skolorna avsatte inga resurser för stödundervisning. Minst 10 timmar i veckan per hundra elever anvisades i omkring 21 procent av skolorna för stödundervisning. Höttermen 2006 gavs i omkring 50 procent av skolorna stödundervisning i mindre än två timmar per vecka, i omkring 23 procent av skolorna gavs minst tio timmar stödundervisning per hundra elever. Ingen stödundervisning gavs i omkring tre procent av skolorna. (Utbildningsstyrelsen & Stakes 2007; TedBM-projekt).

Specialundervisning på deltid ges till exempel till elever med tal-, läs- och skrivsvårigheter. Lsåret 2006—2007 deltog 22 procent av eleverna, dvs. 128 600 grundskolelever i specialundervisning på deltid. Det är en liten ökning från året innan. I specialundervisningen på deltid var ökningen störst i den grupp som behövde stöd för matematikinläringen.

Hösten 2007 hade 46 100 grundskolelever, dvs. åtta procent flyttats till specialundervis-

ning. Även om antalet grundskolelever minskade, ökade antalet elever som flyttats till specialundervisning med ca 1 400 elever från året innan.

Enligt uppgifterna för 2007 undervisas 26,4 procent av eleverna i hela landet som intagits eller överförts till specialundervisning helt i grupper för allmän undervisning, 23,8 procent delvis i grupper för allmän undervisning och 49,8 procent i specialklasser eller specialgrupper. Det är stora skillnader mellan landskapen i hur platsen för anordnande av specialundervisning är organiserad. Österbotten hade det lägsta antalet elever placerade i specialklasser eller specialgrupper av dem som intagits eller överförts till specialundervisning (28,8 %), Lappland (30,3 %), Mellersta Finland (32,7 %) och Östra Nyland (34,9 %). Största antalet elever i specialklasser eller specialgrupper hade Åland (74,4 %), Kymmenedalen (64,6 %), Satakunda (62,4 %), Nyland (58,4 %), Egentliga Finland (54,2 %) och Norra Karelen (50,9 %).

Det fanns 2007 betydande variationer mellan landskapen i intagning eller överföring av elever till specialundervisning. De till specialundervisning intagna eller överförda elevernas relativa andel är högst i Södra Karelen (9,5 %), Päijänne-Tavastland (9,3 %), Nyland (9,3 %) Södra Savolax (9,1 %) och lägst på Åland (3,1 %), i Norra Österbotten (5,9 %), Birkaland (6,3 %) och Egentliga Tavastland (6,4 %).

Enligt undervisningsministeriets promemoria Strategi för specialundervisningen har den kvantitativa utbyggnaden av specialundervisningen att göra med faktorer som hänför sig till statistikens utveckling, nya rehabiliterings- och vårdmetoder, diagnostisering i ett tidigare skede, ny information inom forskningen i specialpedagogik samt ändringar i lagstiftningen på området. Utöver ovan nämnda faktorer uppträder en svårklarad ökning som torde bero på förvaltningsmässiga förfaranden samt samhälleliga förändringar. Ett centralt problem för forskning och statistikföring om specialundervisning är att indikatorerna för specialundervisningen för tillfället avspeglar utbudet snarare än behovet av undervisning.

Beslutsfattning vid specialundervisning

Förvaltningspraxis och beslutsfattning vid intagning och överföring av elever till specialundervisning upplevs som ett problem, eftersom det anses att den ickepedagogiska sakkunskapen överbetonas. Beslut fattas framför allt efter medicinska, psykologiska eller sociala utredningar så att lärarens sakkunskap om elevens behov av stöd i undervisning och förkovran inte tillräckligt utnyttjas. I beslutsfattningen om specialundervisning anses det vara problematiskt också att flera olika beslut ska fattas. Separata beslut om intagning eller överföring till specialundervisning samt om anordnande av individuell undervisning ska fattas för eleven. Om det är fråga om en elev som omfattas av förlängd läroplikt, ska ett tredje beslut ännu fattas om detta.

För varje elev som intagits eller överförts till specialundervisning ska en individuell plan för anordnande av undervisningen baserad på den godkända läroplanen (IP) utarbetas. Det är fråga om ett förvaltningsbeslut för vilket förvaltningslagen iakttas och i vilket ändring kan sökas genom besvär hos länsstyrelsen. Idén med planen för anordnande av personlig undervisning är att långsiktigt stöda elevens individuella inlärningsprocess. I planen inskrivs alla stödåtgärder som eleven behöver och planen justeras om elevens situation förändras. Eftersom IP är ett överklagbart förvaltningsbeslut, har svårigheter uppstått med att ta fram det och ändra det på ett smidigt sätt vartefter som elevens behov av stöd förändrats.

Gruppstorlek inom specialundervisning

Det framkom i en enkätundersökning om gruppstorleken i grundskolan (Undervisningsministeriet 2008) att gruppen i regel är liten inom specialundervisning. Gruppstorleken inom specialundervisning var 2008 i snitt under sex elever i vanliga grundskolor. Den största gruppstorleken varierade mellan 20 och 28 elever. Så stora grupper kan anses vara sällsynta special- och undantagsfall, eftersom andelen undervisningsgrupper på tio och färre elever inom specialundervisning i

klass var 96 procent och i specialundervisning på deltid 89 procent. I specialskolorna var gruppstorleken i snitt färre än sju elever och de största grupperna bestod av högst 12 elever.

I praktiken har tolkningarna av hur många elever inom specialundervisningen som kan integreras i en grupp för allmän undervisning eller hur stor en grupp kan bli när den består av olika specialelever medfört problem.

Utveckling av lärarutbildningen

Riksdagens kulturutskott betonade i sitt utlåtande (KuUU 9/2004) att det ställs allt större krav på specialpedagogisk kompetens hos samtliga lärare, eftersom det pedagogiska specialbehovet blivit ett vanligt fenomen. Lärarstudieranden bör ha möjlighet att redan under praktiken lära sig och praktiskt tillämpa specialpedagogiskt kunnande. Arbetsgruppen Lärarutbildning 2020 poängterade i sina förslag för lärarutbildningen betydelsen av specialpedagogiskt kunnandet för all lärarutbildning. (Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:44).

I Utbildningsstyrelsens prognos för 2020 bedömdes det kalkylmässiga behovet av speciallärare vara 5 200 finskspråkiga och ca 350 svenskspråkiga. Med stöd av prognosen bör antagningen till speciallärarutbildning före 2020 kvantitativt omfatta totalt omkring 4 850. Till finskspråkig speciallärarutbildning bör enligt prognosen antas omkring 4 600 studerande och till svenskspråkig speciallärarutbildning 240 studerande före 2020. Det betyder enligt Utbildningsstyrelsens aktuella prognosläge en antagning av omkring 450 studerande till speciallärarutbildning per år.

Den färskaste datainsamlingen om lärarna (Lärarna i Finland 2008, Utbildningsstyrelsen) genomfördes vårterminen 2008. Svartsprocenten var 86,8 procent för grundskolorna och 86,9 procent för specialskolor inom grundskolstadiet. I skolorna inom grundläggande utbildning som deltog i utredningen arbetade 5 391 specialklasslärare och speciallärare. Drygt 130 fastanställda timplärare meddelade också specialundervisning. 73

procent av alla speciallärare uppfyllde villkoren för formell behörighet.

Behörighetssituationen för specialklasslärare och speciallärare hade förbättrats mellan vårterminen 2005 och vårterminen 2008. Andelen formellt behöriga lärare för den uppgift de skötte hade under den nämnda tidsperioden ökat med 2,1 procent. Den sämsta behörighetssituationen regionalt hade Södra Finlands län, där 35,4 procent av specialklasslärarna och speciallärarna saknade formell behörighet att sköta sin uppgift. Behörighetssituationen var bäst på Åland där 81,5 procent av lärarna var formellt kompetenta för sin uppgift.

Av specialklasslärarna och speciallärarna i de skolor som deltog i utredningen var 32,2 procent vårterminen 2008 under 40 år, 34,3 procent var mellan 40 och 49-år och 33,5 procent hade fyllt 50 år. Lärarna inom finskspråkig specialundervisning var i snitt äldre än motsvarande svenskspråkiga lärare.

Behandling av ärenden och personuppgifter i elevernas elevvård

Elevvården består av ett arbete som utförs av yrkesfolk inom olika förvaltningsområden som tillämpar sin egen speciallagstiftning utöver de allmänna lagarna. I praktiken har problemet varit en oklarhet om förpliktelsen att lämna ut sekretessbelagda uppgifter och om rätten att få dessa. I princip känner varje yrkeskår sina egna bestämmelser och handlar enligt dem, men problemsituationer uppstår uppenbarligen av okunskap om andras bestämmelser än den egna yrkeskårens och också av att förpliktelsen eller rätten att lämna ut sekretessbelagda uppgifter inte alltid finns. Detta kan försvåra och fördröja beslutsfattningen och ordnandet av stödåtgärderna för barnet.

Olika yrkeskategorier har olika motiveringar till vilka uppgifter som ska omfattas av tystnadsplikten. Bestämmelsen om tystnadsplikt för skolpersonalen ingår i 40 § 1 mom. i lagen om grundläggande utbildning. Bestämmelser om tystnadsplikt för yrkesfolket inom skolhälsovården ingår i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården och i patientlagen. Patientlagen tillämpas på skolpsykologer inom hälsovården.

Osäkerhet och olika tolkningar råder om klientlagens inom socialvården tillämpning på skolkuratorer och psykologer.

Emedan klientlagen inom socialvården tillämpas på kuratorer som är anställda inom socialförvaltningen, är sekretessbestämmelserna, rätten till uppgifter och till utlämnande av uppgifter för dem andra än för de kuratorer som är anställda inom förvaltningskommunerna. Enligt barnskyddslagstiftningen och dess förarbete hänför sig skolkurators arbete intimt till skolan varför tolkningen varit att de ska föra ett eget klientregister. Det är inte ändamålsenligt att den speciallagstiftning inom socialvården som tillämpas på kuratorer är beroende av hur kuratorfunktionen förvaltningsmässigt är placerad.

Förutom speciallagstiftning tillämpas offentlighetslagen på samtliga aktörer inom elevvården. I paragraf 24 § finns bestämmelser om sekretessbelagda handlingar och enligt 26 § får ur en sekretessbelagd handling uppgifter lämnas ut bara med samtycke av eleven och hans eller hennes lagliga företrädare eller så som särskilt är föreskrivet i lag. Både i klientlagen inom socialvården och i patientlagen föreskrivs om klientens samtycke för utlämnande av uppgifter. Bestämmelserna stärker klientens självbestämmanderätt när elevvårdsärenden avgörs. Klientlagen inom socialvården och patientlagen innehåller bestämmelser också om självbestämmanderätt för minderåriga. Inom socialvården samt den i patientlagen reglerade hälso- och sjukvården ska den berörda personen själv alltid ge sitt samtycke till utlämnande av privata angelägenheter, när han eller hon är i stånd att bedöma betydelsen av samtycket. I socialförvaltningen begränsas rätten att förbjuda utlämnande av uppgifter dock om ett förbud strider mot den minderårigas intresse.

I 3 § i lagen om grundläggande utbildning finns en allmän bestämmelse om att utbildningen ska genomföras i samarbete med hemmen. I lagen om grundläggande utbildning ingår ingen uttrycklig bestämmelse om elevens och hans eller hennes lagliga företrädares uppfattning i situationer där uppgifter lämnas ut. För närvarande kan en elev och hans eller hennes lagliga företrädare hävda sin uppfattning i situationer där uppgifter ut-

lämnas inom undervisningsväsendet endast enligt den allmänna bestämmelsen i 26 § i offentlighetslagen. I bestämmelserna i lagen om grundläggande utbildning betonas självbestämmanderätten för eleven och hans eller hennes vårdnadshavare inte tillräckligt klart.

Utlämnandet av sekretessbelagda uppgifter utan samtycke av den berörda personen behövs också preciseras. Utlämnande av sekretessbelagda uppgifter inom elevvården grundar sig på 40 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning där ingenting detaljerat är föreskrivet för situationer där sekretessbelagda uppgifter om en elev kan lämnas ut till utomstående oberoende av elevens eller vårdnadshavarens samtycke.

Överföringen av uppgifter enligt 40 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning är begränsad till uppgifter nödvändiga för att studierna ska kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt. Det förklaras inte i lagen om grundläggande utbildning vilka uppgifter som är nödvändiga för att studierna ska kunna ordnas. Vilka uppgifter som är nödvändiga för att studierna ska kunna ordnas förblir en avvägningsfråga för den som förfogar över uppgifterna. Ett fastställande av saken ger i praktiken upphov till tolkningsproblem. Å andra sidan går det inte att i lagstiftningen uttömmande fastställa vilka uppgifter det är, eftersom uppgifter som är nödvändiga för undervisningen av en elev varierar från fall till fall och det inte går att i en lag förutse alla situationer.

Uttrycket personer som svarar för skolhälsovården och den övriga elevvården enligt 40 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning är kontroversiellt. Rätten att lämna uppgifter när en elev flyttar till en annan skola eller skolform ger också upphov till olika tolkningar. Det förblir oklart till vem uppgifterna får lämnas med stöd av bestämmelsen när det är nödvändigt för ordnande av studierna. Oklart är också vilka personer som utan elevens och vårdnadshavarens samtycke får delta i behandlingen av elevvårdsärenden om en enskild elev och på vilka villkor de kan ge varandra uppgifter.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Intensifierat och särskilt stöd

Huvudsyftet med propositionen är att i ett tillräckligt tidigt skede och i samband med undervisningen på ett smidigt sätt stärka elevens rätt till stöd för inläring och skolgång inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Ett syfte är också att öka planeringen för stödet till eleven och effektivisera nuvarande praxis för stödåtgärderna och det yrkesövergripande samarbetet. Det föreslås att stödet stegvis stärks så att stödformerna intensifierat stöd och särskilt stöd blir starkare än det kortvariga stöd som ska ges i samband med undervisningen. Den primära stödformen är intensifierat stöd som omfattar de nuvarande stödformerna, såsom stödundervisning, specialundervisning på deltid, elevvårdsstöd och olika pedagogiska lösningar. Med hjälp av intensifierat stöd stärks lärande och tillväxt samt förhindras problem med lärande, social växelverkan eller utveckling från att öka och kompliceras samt utslagning.

Ordnande av särskilt stöd och som en del av det, specialundervisning, kommer i fråga om intensifierat stöd till eleven inte räcker. Förutsättningarna för att ge särskilt stöd och specialundervisning förtydligas. Undervisningen för en elev som får särskilt stöd jämte tillräckliga stödåtgärder ordnas i elevens närskola och naturliga undervisningsgrupp alltid när det är möjligt.

Det föreslås i propositionen att lagen om grundläggande utbildning ändras och att en bestämmelse tas in om att stödet för eleverna inleds omedelbart när ett behov uppstår samt att intensifierat stöd inleds när eleven behöver flera stödformer eller långvarigt stöd. Det föreslås att lagen om grundläggande utbildning bestämmer om att en plan för elevens lärande tas fram. Utbildningsstyrelsen åläggs att i grunderna för läroplanen bestämma innehållet i intensifierat stöd, planen för elevens lärande och den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas.

Det föreslås i propositionen att en bestämmelse om särskilt stöd till eleverna tas in i lagen. För att en elev ska få särskilt stöd fat-

tas ett beslut om särskilt stöd i stället för nuvarande beslut om intagning eller överföring till specialundervisning. Beslutet är tidsbundet och innehåller aspekter som är betydelsefulla för elevens rättsskydd och som tryggar att stöd ordnas. En personlig plan tas fram om ordnande av undervisning för eleven som omfattas av beslutet om särskilt stöd. Detta ska inte längre vara ett förvaltningsbeslut utan en handling om en planmässig verkställighet av beslutet om särskilt stöd. Förslaget stärker betydelsen av pedagogisk och yrkesövergripande sakkunskap i beredningen av beslut om särskilt stöd.

3.2 Behandling av ärenden och personuppgifter i elevernas elevvård

Syftet med ändringen av bestämmelsen om elevvård är att elevvårdssamarbetet mellan yrkesutbildade personer inom olika förvaltningsområden förtydligas. Det föreslås i bestämmelsen om elevvård i lagen om grundläggande utbildning att endast personer med direkt anknytning till behandlingen av en enskild elevs ärenden ska få delta i en elevvårdsgrupp eller motsvarande. Det bestäms dessutom att uppgifter om en elev vid yrkesövergripande elevvårdsarbete registreras.

Det föreslås att bestämmelser om utlämnande av sekretessbelagda uppgifter mellan personer som deltar i elevvårdsarbete fogas till bestämmelsen om tystnadsplikt i lagen om grundläggande utbildning. Syftet är att för dem som verkar inom elevvården förtydliga deras rätt att få och skyldighet att lämna ut uppgifter. Principen vid utlämnande av uppgifter ska vara elevens vårdnadshavares samtycke till att ge ut uppgifter. Detta förtydligar elevens och vårdnadshavarens självbestämmanderätt i behandlingen av elevens ärenden. Det föreslås också en bestämmelse i lagen om rätt för den som sköter elevvårdsärenden att ge ut uppgifter trots att ovan avsett samtycke inte fått om uppgifterna är nödvändiga för att adekvat undervisning för eleven ska kunna ordnas. Det föreslås att en bestämmelse fogas till lagen om utbildningsanordnarens rätt att av social- och hälsovårdsmyndigheterna få nödvändiga uppgifter för att undervisningen ska kunna ordnas utan att bestämmelser om tystnadsplikt står i vä-

gen. Det föreslås också att en bestämmelse fogas till lagen enligt vilken utbildningsanordnaren förpliktigas att lämna ut nödvändiga sekretessbelagda uppgifter för ordnande av undervisningen för en viss elev till den nya utbildningsanordnaren när en elev flyttar eller byter till en läroanstalt som tillhör en annan utbildningsanordnare.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Ekonomiska konsekvenser

Intensifierat och särskilt stöd

I propositionen föreslås inga nya stödformer, endast en mer planerad och effektiv användning av existerande metoder. Dessa förslag fastställer utbildningsanordnarens ansvar för att förutsättningar för stödtjänster skapas. När stödet inleds tillräckligt tidigt kan barnet i allmänhet bli hjälpt smidigare och i rätt tid och på lång sikt även mer kostnadseffektivt. De förslag som gäller intensifierat och särskilt stöd ger således egentligen ingen betydande kostnadseffekt.

För tidigt stöd och yrkesövergripande samarbete har statsunderstöd riktats till 233 kommuner sedan våren 2008. Specialundervisningsstrategin verkställs delvis genom utvecklingsprogrammet för intensifierat och särskilt stöd (Kelpo). Drygt hälften av Kelpoprogrammets kommuner samarbetar regionalt kring projektet, knappt hälften av kommunerna genomför det i kommunen. Utbildningsstyrelsen ansvarar för den nationella handledningen och koordineringen av Kelpoprogrammet.

År 2008 beviljades utvecklingsverksamheten 7,4 miljoner euro. Under 2009 inkluderas flera kommuner i utvecklingsverksamheten. För åren 2009—2010 har omkring 7 miljoner euro reserverats för utvecklingsverksamhet. De stödformer som avses i propositionen har utvecklats också inom ramen för sjukhusundervisningsprojektet (SAIREKE) som beviljats sammanlagt 570 000 euro.

Utbildningsstyrelsen arrangerade 2005—2007 sammanlagt 151 fortbildningstillfällen inom specialundervisningen med över 3 300 deltagare. Totalt anslogs närmare 2,8 milj.

euro för finansieringen. Motsvarande utbildning anordnades också av länsstyrelserna. Ytterligare 1,7 miljoner euro har under 2008 och 2009 anslagits för fortbildning.

Budgetramen för undervisningsministeriets allmänbildande utbildning har gradvis höjts för att åstadkomma bättre kvalitet på grundläggande utbildning, varvid ökningen 2008 var 18 miljoner euro och 2009 40 miljoner euro. I statens budgetram för 2010 har 62 miljoner euro reserverats och för 2011 på motsvarande sätt 80 miljoner euro.

För att stärka de allmänna förutsättningarna för intensifierat och särskilt stöd är avsikten att för 2010 i statsbudgeten reservera omkring 15 miljoner euro med den allmänbildande utbildningens driftkostnader inkluderade i statsunderstödet (moment. 29.10.30). Strävan är att genom de stärkta allmänna verksamhetsförutsättningarna skapa möjligheter att utveckla kvaliteten på den grundläggande utbildningen, stärka det kommunala servicesystemet samt främja samarbetet mellan förvaltningsområden så att elever som behöver stöd ses i sitt helhetssammanhang. Kostnaderna för att utveckla det intensifierade och särskilda stödet är därför beaktade i samband med den statsekonomiska budgetramen 2010—2013 och i beredningen av budgetpropositionen för 2010.

Propositionen beräknas inte försäkra kommuner eller andra utbildningsanordnare omedelbara tilläggskostnader. Utvecklingen av basservicens kostnader beaktas i följande justering av kostnadsfördelningen mellan stat och kommuner i enlighet med lagstiftningen om statsandelar som förnyas vid ingången av 2010.

Fortbildningen tilldelas omkring 2 miljoner euro 2010—2011.

Utbildningen av speciallärare har redan i flera år uppmärksamats. Utbildningen av speciallärare har inom lärarutbildningen kvantitativt varit störst inom ramen för det utvidgade programmet för lärarutbildningen 2001—2009. Under denna tid har omkring 1 300 speciallärare utbildats.

Undervisningsministeriet har föreslagit universitetens höjning av utbildningsvolymen av speciallärare och specialbarntädgårdslärare per år vid antagningen 2010—2012. Kost-

nadseffekten av denna ökning är omkring 500 000 euro totalt per år.

I enlighet med regeringens rambeslut förernas statsandelarna per förvaltningsområde i början av 2010 enligt regeringsprogrammet. Föreningen genomförs kostnadsneutralt mellan kommunerna och mellan kommunerna och staten. I samband med föreningen ska finansieringen för specialundervisning, sjukhusundervisning och undervisning av handikappade barn, skolhem och omhändertagna barn att tryggas.

Behandling av ärenden och personuppgifter i elevernas elevvård

Förslagen om hur uppgifter inom elevvården behandlas och hemlighålls har ingen omedelbar kostnadseffekt. Förslagen innehåller inga nya uppgifter, endast bestämmelser som justerar det nuvarande förfarandet. Genom att bestämmelserna om behandlingen och utlämnandet av sekretessbelagda uppgifter förtydligas, blir det möjligt att påskynda anordnandet av stödtjänster, vilket på lång sikt beräknas sänka kostnaderna. För att stödja de föreslagna reformerna effektiviseras informationshandledning och utbildning.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

Genom propositionen ges Utbildningsstyrelsen befogenhet att i läroplansgrunderna bestämma det huvudsakliga innehållet i det intensifierade och särskilda stödet, planen för elevens lärande och den individuella planen för hur undervisningens ska ordnas. Det krävs för förslaget till intensifierat och särskilt stöd att stödbehovet identifieras och att stödåtgärderna för eleven vidtas tidigare och planenligare än för närvarande. I detta arbete kan utbildningsanordnarna utnyttja de verksamhetsmodeller som Utbildningsstyrelsen koordinerar 2008—2010 för att utveckla intensifierat och särskilt stöd.

Propositionen har som mål att förenkla beslutsfattningen för särskilt stöd så att endast ett beslut fattas för en elev som behöver särskilt stöd i stället för nuvarande två, i vilket ärenden av vikt för elevens rättsskydd och stödarrangemang är det avgörande. Något förvaltningsbeslut om planen för anordnande

av personlig undervisning fattas inte, utan planen blir ett pedagogiskt dokument om den planenliga fullföljden av beslutet om särskilt stöd.

I beslutsfattningen betonas den pedagogiska och yrkesövergripande sakkunskapen. Utbildningsanordnarens roll som behörig och verkställande beslutsfattare förstärks. Beslutet om särskilt stöd fattas för en bestämd tid och utbildningsanordnaren måste därför regelbundet kontrollera att förutsättningar fortfarande existerar för särskilt stöd samt fatta nya välgrundade beslut om en fortsättning.

Det är utbildningsanordnarens ståndpunkt att dessa förslag kräver en bättre planerad verksamhet än den nuvarande för en tidigare identifikation av stödbehovet. Det är utbildningsanordnarens skyldighet att skapa fungerande strukturer och arbetsmodeller samt att ge sina skolor anvisningar för ordnande av stöd för eleverna.

Propositionen förutsätter justering av utbildningsanordnarens instruktion närmast på grund av förändrade nivåer vid beslutsfattningen. Propositionen kan innebära att avtalen mellan kommunerna om ordnande av särskilt stöd måste ändras.

Propositionen innebär att elevens stödbehov måste identifieras tidigt, pedagogiska lösningar användas flexibelt och fokus sätts på elevens välfärd. Propositionen betonar också lärarens behov av ett yrkesövergripande samarbete mellan yrkesarbetande personer inom elevvården och betydelsen av det stödet. Behovet av särskilt stöd har kunnat visa sig hos eleven förutom i skolan, till exempel vid hälsokontroller inom hälsovården. Barnets behov av särskilt stöd bör ses ur barnets och familjens perspektiv i vidare mening och omfatta olika delområden. I beslutet om särskilt stöd enligt lagen om grundläggande utbildning granskas behovet av stöd från en pedagogisk utgångspunkt. Undervisnings-, hälso- och socialväsendet kan genom ett yrkesövergripande samarbete trygga att barnets behov av särskilt stöd genomförs på ett planerat sätt.

Det behövs fortbildning av utbildningsanordnare, personal inom förskoleundervisning och grundläggande utbildning samt personal inom elevvården för att de nödvändiga flex-

ibla metoderna för individuellt stöd till eleverna ska kunna utnyttjas.

Förslaget till bestämmelser om behandlingen av personuppgifter och iakttagande av tystnadsplikt förtydligar verksamheten inom förvaltningsområden som sköter elevvård vid behandling och utlämnande av sekretessbelagda uppgifter. Målet är att åstadkomma så detaljerade bestämmelser att stödet till eleven påskyndas och sätts in tillräckligt tidigt. Meningen är också att det stöd eleven får från olika håll bildar en planerad helhet.

4.3 Samhälleliga konsekvenser

Intensifierat och särskilt stöd

Målet för förslaget om intensifierat och särskilt stöd är att stärka elevens rätt till stöd i ett så tidigt skede som möjligt. Genom förslaget betonas betydelsen av ett stöd som i alla undervisningssituationer på ett flexibelt sätt motsvarar elevens behov. Ett stegvis stärkt och metodiskt stöd förbättrar elevens inlärnin och förkovran och hindrar problem från att anhopas och kompliceras samt vissa elever från att marginaliseras.

Det är meningen att principen om en förverkligad närskola stärks när utgångspunkten är att stödet till eleven ordnas i skolan eller på en annan undervisningsplats som också normalt utan ett stödbehov står till elevens förfogande. Då behöver inte behovet av stöd leda till att eleven flyttas till en annan undervisningsgrupp eller skola. Undervisningsarrangemanget ska utgå från barnets intresse. Det föreslås i propositionen att en elev som behöver stöd tydligare än för närvarande har en väldefinierad rätt till kortvarigare stöd, till exempel stödundervisning, i samband med den övriga undervisningen och parallellt med denna. Om behovet av stöd ökar, har eleven rätt att få ett metodiskt, flexibelt eller långvarigt intensifierat stöd för lärande och förkovran. Om inte heller det intensifierade stödet räcker, fattas beslut om särskilt stöd för eleven. Särskilt stöd ordnas i regel i den egna skolan, eller om barnets intresse kräver, i en skola som kan ge detta stöd. Förfarandet ska stärka jämställdheten mellan eleverna oberoende av det kvantitativa behovet av stöd och

öka alla elevers delaktighet i den egna gruppen.

Propositionen stöder en utveckling av det pedagogiska klimatet som ska sporra och träna oss att möta nödvändiga olikheter i samhället och mångfalden av kontakter. Enligt undersökningar är undervisningsmetoder som används för barn som behöver stöd till nytta för alla elever. Å andra sidan förblir inlärnin tillräckligt utmanande och barnen lär också av varandra i arbetsgrupper med varierande kunskaper och stödbehov.

Det krävs att lärarna ska kunna använda olika metoder och olikheter hos eleverna som en resurs vid inlärnin. För det behöver lärarna stöd i form av tryggad fortbildning och yrkesövergripande samarbete samt förbättringar i arbetssituationen som vidtas av utbildningsanordnarna.

Behandling av ärenden och personuppgifter i elevernas elevvård

Syftet med propositionen är att klargöra frågan om enskilda elevers behandling inom elevvården och villkoren vid utlämnande av sekretessbelagda uppgifter. Principen för utlämnande av sekretessbelagda uppgifter är att elevens vårdnadshavare samtycker så att öppenheten ur vårdnadshavarens perspektiv är tryggad och elevens och vårdnadshavarens självbestämmanderätt i elevens ärende tillgodosedd. Utan samtycke kan uppgifter lämnas ut till utomstående endast på de villkor som anges i lag. Syftet med de preciserade ändringarna i bestämmelserna om utlämnande av sekretessbelagda uppgifter är att förhindra att anordnandet av nödvändigt stöd till eleven drar ut på tiden för att uppgifter inte kan lämnas ut eller för att det råder osäkerhet om villkoren för ett utlämnande.

5 Beredningen av propositionen

5.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial

Intensifierat och särskilt stöd

Den av undervisningsministeriet den 14 mars 2006 tillsatta styrgruppen för specialundervisningen kom i sin arbetsgruppspro-

memoria Strategi för specialundervisningen (2007:47) med fler förslag till ordnande av undervisningen för elever som behöver särskilt stöd. Ett centralt förslag var att nuvarande praxis ändras så att stödet till eleven i ett tidigt skede befästs och den förebyggande verksamheten får bättre resurser. Styrgruppen kallar detta för intensifierat stöd som eleven erbjuds i första hand innan ett beslut om specialundervisning fattas.

I utvecklingsplanen Utbildning och forskning åren 2007—2012 finns som särskilt insatsområde för den grundläggande utbildningen främjandet av utbildningens kvalitet. I detta syfte och som ett led i kvalitetsförbättringen och gynnsammare skolmiljö stärks bland annat och stöd- och specialundervisningen och främjas barnens och de ungas välbefinnande. En uppgift enligt utvecklingsplanen blir att utifrån strategiarbetet för specialundervisningen bereda de nödvändiga ändringarna i lagstiftningen och utveckla förvaltningsmetoderna för specialundervisningen.

Enligt de förslag som styrgruppen för specialundervisningen gav och de mål för specialundervisningen som fanns i utvecklingsplanen för utbildning och forskning har ett utvecklingsarbete inletts som syftar till en kvalitetsförbättring inom den grundläggande utbildningen. Utvecklingen koordineras av Utbildningsstyrelsen och undervisningsministeriet har för ändamålet beviljat 233 kommuner sammanlagt 7,4 miljoner euro i specialunderstöd för läsåret 2008—2009. De i propositionen föreslagna lagändringarna baserar sig på styrgruppens för specialundervisningen förslag i promemorian med beaktande av att ovan nämnda utvecklingsprojekt fullföljs.

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Vanhanens II regering är det ett mål vid utveckling av den grundläggande utbildningen att stöd- och specialundervisning stärks. Skrivningen hör till de ärenden som framhävdes i utlåtandet till undervisningsministeriet och social- och hälsovårdsministeriet av riksdagens kulturutskott som insatser för att hindra marginalisering av unga (KuUU 10/2008 rd).

Propositionens förslag ligger i linje med det nationella utvecklingsprogrammet för so-

cial- och hälsovården (KASTE-programmet) som fastställdes av statsrådet för åren 2008—2011. Målet för KASTE-programmet är att ta fram nya modeller för förebyggande och tidigt ingripande och att utveckla tjänsterna så att de bildar en sammanhängande helhet genom att dels stöda barnen och de unga i hemmet, förskolan och skolan, dels motverka problem som följer av beteendestörningar och inlärningssvårigheter samt ingripa tidigt och med god vård mot uppträdande störningar. Som helhet tryggas härigenom den goda barndomen och samtidigt förhindras psykosociala problem och omfattande utslagning i vuxenlivet.

Behandling av ärenden och personuppgifter i elevernas elevvård

Bestämmelserna om behandlingen av elevernas personuppgifter inom elevvården och om utlämnandet av och tystnadsplikt för uppgifter har beröringspunkter med stödet till eleverna i rätt tid och i tillräcklig utsträckning samt med ordnandet av elevvården. De mål som ovan satts i olika handlingar i samband med intensifierat och särskilt stöd hör därför också till frågan om skyldigheten att iaktta sekretess och dataskydd. Syftet med bestämmelserna om dataskydd och sekretess i propositionen är att genom stärkt elevvård motverka utslagning av elever, vilket är en målsättning i statsminister Vanhanen II:s regeringsprogram. I utvecklingsplanen Utbildning och forskning 2007–2012 ingick i målsättningen för att utveckla undervisningen att elevvårdsåtgärderna inom servicesystemet för barn och unga etableras samt att samsamarbetsstrukturerna för småbarnsfostran, förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen samt social- och hälsovården stärks.

Dessutom har särskild uppmärksamhet i flera sammanhang fästs vid ändringen av bestämmelserna om dataskydd och sekretess.

Arbetsgruppen för reformering av lagstiftningen om elevvård som tillsattes den 15 december 2004 av Social- och hälsovårdsministeriet föreslog i sin promemoria (Social- och hälsovårdsministeriets rapporter 2006:33) ändringar av bestämmelserna bland annat om hemlighållandet och utlämnandet av personuppgifter inom elevvården samt rätten att få

information och registreringen av personuppgifter. Propositionens förslag har beretts utgående från arbetsgruppens förslag.

I den nationella utvärderingsrapporten om basservicen 2004 (Inrikesministeriets publikationer 19/2005) konstateras att rätten till nödvändig information för ordnandet av undervisningen för en elev måste förbättras. Skolorna bedömer rätten till information särskilt från externa sakkunniga samt socialservicen och hälsovården som otillräcklig.

Vid beredningen av lagändringen för bestämmelserna om elevvården (477/2003) ansåg riksdagens kulturutskott i sitt betänkande (KuUB 18/2002 rd) att det var nödvändigt att regeringen utan dröjsmål bereder förslag till de ändringar som behövs för att undanröja hindren för att genomföra en elevvård som utgår från elevens eller studerandens behov och för att genomföra övriga åtgärder. Riksdagens kulturutskott har i sitt utlåtande om insatserna för att hindra marginalisering av unga (10/2008 rd) som sällningstagande 3 föreslagit att sekretessbestämmelserna snarast klarläggs, så att sekretessbestämmelserna inte hindrar ordnandet av insatser inom elevvården på ett för eleven och studeranden ändamålsenligt sätt.

Justitieministeriet tillsatte i november 2007 en undersökningskommission för att förbereda undersökningen av skolmorden i Jokela. Arbetsgruppen konstaterar i sin bakgrundsrapport att elevvårdsverksamheten bör effektiviseras och lagstiftningen ändras så att sekretessbestämmelserna inte hindrar en mångsidig professionell behandling av en enskild elevs ärenden.

Regeringspropositionen har beretts vid undervisningsministeriet. I samband med beredningen har samrådsförfarande enligt 8 § i kommunallagen (365/1995) iakttagits.

5.2 Remissyttranden och hur de har beaktats

Yttranden över propositionsutkastet har begärts av social- och hälsovårdsministeriet, Institutet för hälsa och välfärd, Undervisningssektorns Fackorganisation (OAJ), Finlands Kommunförbund, Dataombudsmannens byrå, Finlands Föräldraförbund, Riksomfattande handikapprådet VANE, Finlands

specialpedagogiska förbund och Utbildningsstyrelsen. Samtliga har avgett yttrande. Yttranden har dessutom avgetts av nitton olika icke tillfrågade instanser. Yttranden gavs av Finlands Psykologförbund, Synskadades Centralförbund r.f., Åbo stad, Tammerfors stad, Helsingfors stad, Delegationen för ungdomsären den Nuora, Järvenpää stad, Finlands Svenska Lärarförbund, Svensk dagvård och utbildning i Esbo, Finlands CP-förbund r.f., Kuulonäkövämmaisten lasten vanhemmat ry (föräldrar till dövblinda barn), De Utvecklingsstördas Stödförbund, Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL r.f., Länsstyrelsen i västra Finlands län, Förbundet för all inlärning r.f., Finlands Dövas Förbund rf, ADHD-förbundet rf och Autism- och Aspergerförbundet r.f., Invalidförbundet samt Specialister för Undervisnings- och Bildningsväsendet OPSIA r.f.

Enligt samtliga yttranden ansågs propositionen till största delen vara motiverad och gå i rätt riktning. Att flytta tyngdpunkten till tidigt stöd ansågs som en särskilt viktig ändring. Nästan alla remissinstanser ansåg att elevens primära rätt att få behövligt stöd i närskolan var särskilt viktigt. Flera handikapporganisationer påminde om internationella avtal som Finland binds av och som betonar alla barns rätt till jämlika studiemöjligheter. Att den personliga planen för ordnandet av undervisningen ändras från att vara ett förvaltningsbeslut till att bli ett pedagogiskt dokument vann stöd hos flera remissinstanser. Å andra sidan uttrycktes också oro över att ändringen kan betyda att planen försvagas.

Social- och hälsovårdsministeriet, Utbildningsstyrelsen och Institutet för hälsa och välfärd poängterade i sina yttranden vikten av att begreppet behov av tidigt stöd för enhetligas inom sektorerna för förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen, småbarnsfostran och hälsovården för att trygga det yrkesövergripande samarbetet.

I kommunernas yttranden kritiserades det faktum att innehållet i beslutet om särskilt stöd så noggrant definieras på lagstiftningsnivå. Å andra sidan ansåg till exempel OAJ och Utbildningsstyrelsen att den noggrannare definitionen av innehållet i beslutet var en bra sak. Remissinstanserna ansåg att det mest

bekymmersamma var kommunernas resurser och den försämrade situationen för deras ekonomi. Speciellt OAJ bedömde att propositionen kommer att öka lärarnas, rektorernas och speciallärarnas arbete.

Bestämmelserna om behandling, tystnadsplikt och utlämnande beträffande personuppgifter betraktades i huvudsak som positiva och nödvändiga. Särskilt Dataombudsmannens byrå, Helsingfors stad, OAJ och Finlands Kommunförbund föreslog i sina ytt-

randen justeringar och rättelser av bestämmelserna. Social- och hälsovårdsministeriet ansåg att de föreslagna ändringarna bör göras först senare, i samband med en eventuell mera omfattande lagstiftningsreform av elevvården.

Efter remissbehandlingen har utkastet till proposition rättats och justerats på flera punkter med utgångspunkt i de inkomna yttrandena.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

16 §. Stödundervisning och specialundervisning på deltid. Avsikten med den föreslagna paragrafen är att elevens rätt till stödundervisning och alternativt eller dessutom också till annat stöd för inläring preciseras. Bestämmelserna om stödundervisning och specialundervisning som ges utöver den övriga undervisningen ingår för närvarande i olika författningar.

Enligt nuvarande bestämmelse ska elever som tillfälligt blivit efter i studierna ges stödundervisning. Om att ge annat stöd finns inte något föreskrivet, men enligt förarbetet till lagen (RP 86/1997 rd) kan andra undervisningsarrangemang, såsom differentierad undervisning, användas utöver den egentliga stödundervisningen för att stöda dem som tillfälligt blivit efter i studierna eller andra som behöver stödundervisning. Om dessa olika pedagogiska metoder som utnyttjas redan nu föreslås inga uttryckliga föreskrifter. Bestämmelserna om specialundervisningen dvs. den så kallade specialundervisningen på deltid som ska ordnas vid sidan av den övriga undervisningen finns för närvarande i 17 § om specialundervisning.

Avsikten med den föreslagna föreskriftsändringen är inte att ändra nuvarande stödåtgärder, utan avsikten är att tillgodose elevens rätt få ett tillräckligt stöd så tidigt som möjligt. Hur stödundervisningen eller specialundervisningen på deltid ges kräver inte något förvaltningsbeslut, utan såsom nu handlar det om ordnande av undervisningen, dvs. om en reell förvaltningsåtgärd.

I 1 mom. bestäms om elevernas rätt att få stödundervisning. Om stödet inleds tillräckligt tidigt kan en elev få hjälp med att hålla jämna steg med sin undervisningsgrupp och med att avvärja möjliga följdproblem på grund av inläringssvårigheter. Stödundervisningen föreskrivs bli en rättighet för eleven. Förutsättningen för att få stödundervisning förblir vid det gamla, dvs. elever som tillfälligt blivit efter i studierna eller annars behöver kortvarigt stöd ges stödundervisning. Elevernas rätt till stödundervisning

gäller såsom nu samtliga elever oavsett om en elev får annat stöd.

Bestämmelsen om specialundervisning som ska ges vid sidan av den övriga undervisningen dvs. specialundervisning på deltid flyttas från paragrafen om specialundervisning till paragrafen om stödundervisning. Innehållet i specialundervisning på deltid ändras inte, utan syftet med ändringen är att stärka denna stödform som ett medel för tidigt ingripande. Rätten till specialundervisning på deltid tillkommer enligt förslaget elever som har svårigheter med inläring eller skolgång. Med avvikelse från nuvarande bestämmelse behöver svårigheterna inte vara lindriga. Ändringen betonar elevens rätt till specialundervisning på deltid också i andra situationer.

16 a §. Intensifierat stöd. Till lagen om grundläggande utbildning fogas en bestämmelse om intensifierat stöd, vars syfte är att stärka och förtydliga det tidiga stödet så att behovet av särskilt stödet inklusive specialundervisning minskar. Målet är höjd prioritet för intensifierat stöd. Intensifierat stöd bygger på allmän praxis för stöd inom förskoleundervisning och grundläggande utbildning. Målet är inte att föreskriva om en ny stödform, utan att handleda utbildningsanordnarna att tidigare och mera planmässigt än hittills nyttja de existerande pedagogiska stödformerna och elevvården. Målet är att stödja eleverna i enlighet med deras individuella behov så att stödet blir så effektivt som möjligt.

Det föreslås en bestämmelse i propositionen om att en elev vid en differentiering av undervisningen först ska ges stödundervisning, specialundervisning på deltid eller annat stöd i enlighet med sina behov om ett behov av stöd för en elev i förskola eller grundläggande utbildningen finns. Om en elev inte kan stödjas tillräckligt genom en enskild stödåtgärd eller om det finns ett behov av att fortsätta ge enskilt stöd en längre tid, ska intensifierat stöd ordnas för eleven. Som intensifierat stöd kan en elev inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen i enlighet med det individuella behovet ges ett stöd som grundar sig på allmän stöd-

praxis inom undervisningen, såsom stödundervisning, specialundervisning på deltid, elevvårdstjänster och individuell studiehandledning. Dessutom kan en stödform bestå av kompanjonundervisning eller undervisning ordnad i en tillräckligt liten grupp.

För att på ett planerat sätt genomföra intensifierat stöd åläggs utbildningsanordnaren att fastställa en plan för elevens lärande. Planen för elevens lärande utarbetas i första hand i nära samarbete med eleven och hans eller hennes vårdnadshavare eller vid behov med en annan laglig företrädare för eleven. Planen ska så vitt möjligt grunda sig på en gemensam planering mellan utbildningsanordnaren, eleven och hans eller hennes vårdnadshavare. I enlighet med ordalydelsen i momentet ska det dock vara möjligt att ta fram en plan också om det finns ett uppenbart hinder för samarbetet till exempel beroende på vårdnadshavaren. Utbildningsstyrelsen ger i grunderna för läroplanen närmare bestämmelser om det viktigaste innehållet i det intensifierade stödet och i läroplanen.

Det föreslås i 2 mom. att intensifierat stöd inleds och anordnas efter yrkesövergripande behandling i en elevvårdsgrupp eller inom ett på annat sätt ordnat yrkesövergripande elevvårdsarbete så att elevens situation och behov av stöd kan bedömas så heltäckande som möjligt. Efter behandlingen antecknas det stöd som ordnas för eleven i planen för elevens lärande. Stödet som ordnas för eleven bestäms av utbildningsanordnaren. Stödet ska ordnas kvalitativt och kvantitativt med hänsyn till elevens utvecklingsnivå och individuella behov.

17 §. Särskilt stöd. Det föreslås att bestämmelserna om specialundervisning ändras så att specialundervisningen blir en del av det särskilda stödet till eleven. Som stödform bevaras specialundervisningen, men begreppet intagning eller överföring till specialundervisning slopas.

Enligt 1 mom. är särskilt stöd den starkaste stödformen för eleven, dvs. praxis är densamma som vid nuvarande specialundervisning. Innan det ordnas särskilt stöd för eleven ska intensifierat stöd ordnas. Först om detta inte räcker ska eleven ges särskilt stöd. Utom specialundervisning ska andra pedagogiska stödformer och elevvård, dvs. sådana särskil-

da stödformer som används inom förskoleundervisning och grundläggande utbildning tas i bruk. Principen är att det särskilda stödet ordnas i samband med annan undervisning. Det betyder att särskilt stöd till en elev inte som sådant får inverka på vad som bestäms om skolplats eller undervisningsgrupp. Undervisningen för en elev kan ordnas i specialklass eller specialskola om den inte kan ordnas i en allmän undervisningsgrupp på de villkor som gagnar eleven. Senare kan avvikelse göras från denna huvudregel i vissa situationer i enlighet med 4 mom.

Enligt 2 mom. ska beslutet om ordnande av särskilt stöd för en elev fattas skriftligen och det ska kunna överklagas av vårdnadshavaren. Det finns särskilda bestämmelser om beslutsfattningen i 2 mom. och de allmänna bestämmelser som gäller för beslutsfattning ska också följas, närmast förvaltningslagen (434/2003) och i kommunerna kommunallagen (365/1995). Eftersom särskilt stöd i princip avses vara tillfälligt för den tid det behövs för eleven, ska ett beslut om särskilt stöd granskas alltid efter årskurs 2 och före uppflyttningen till årskurs 7. Om elevens behov av stöd förändras ska beslutet justeras flexibelt också vid andra tidpunkter och det särskilda stödet kan upphöra, om eleven inte behöver det längre.

I enlighet med den föreslagna bestämmelsen ska elevens normala undervisningsgrupp anges i beslutet om särskilt stöd. Beslutet gäller huruvida eleven meddelas undervisning i en grupp för allmän undervisning eller helt eller delvis i en specialundervisningsgrupp. Dessutom ska beslut fattas om tillräckliga tolknings- och biträdestjänster som eleven behöver samt övriga tjänster som avses i 31 §. I undervisningen av elever som får särskilt stöd kan undantag från bestämmelserna om indelningen i läroämnen enligt 11 § göras eller en elev kan bli befriad från studier i ett enskilt ämne. Om avvikelse sker från det normala innehållet i en lärokurs som hör till den grundläggande utbildningen, även om detta gäller endast ett ämne, krävs dock alltid ett beslut om att särskilt stöd ges. Undantagsarrangemanget vid undervisning av en elev ska framgå också i beslutet om särskilt stöd.

I 3 mom. bestäms om beredningen av ett beslut om särskilt stöd. Beslutsfattningen ska

föregås av att utbildningsanordnaren hör eleven och dennas vårdnadshavare eller lagliga företrädare i enlighet med 34 § i förvaltningslagen samt av att en pedagogisk utredning om eleven tas fram. Elevens egen åsikt ska dokumenteras med hänsyn till ålder och utvecklingsnivå. Det finns inte något närmare bestämt i förvaltningslagen om på vilket sätt hörandet ordnas i praktiken. Det viktiga är att parterna ges tillfälle att uttala sina åsikter i ärendet och med förklaringar till redogörelser som kan ha betydelse för ett avgörande.

För den pedagogiska utredningen tar utbildningsanordnaren fram en utredning om elevens framsteg vid inläringen som lämnas av dem som ansvarar för elevens undervisning. Dessutom ska utbildningsanordnaren ta fram en utredning om det intensifierade stöd som redan getts eleven. För denna utredning krävs ett yrkesövergripande samarbete inom de instanser som deltar i elevvården. Utredningarna tjänar utbildningsanordnaren vid bedömningen av elevens behov av särskilt stöd (*pedagogisk utredning*). I den pedagogiska utredningen konstateras elevernas starka sidor samt de största problemen för lärande och förkovran samt studieomständigheterna. I utredningen konstateras också huruvida eleven fått intensifierat stöd och vilka pedagogiska och elevvårdsmässiga arrangemang som ännu behövs som stöd för elevens lärande och förkovran. De pedagogiska arrangemangen kan innehålla exempelvis omständigheter som rör inlärmingsmiljön, undervisnings- och handledningspersonalen, undervisnings- och studiemetoderna, materiel och redskap. Beredningen av beslutet om särskilt stöd kompletteras, förutom med en pedagogisk utredning, med andra bedömningar, såsom ett psykologiskt eller medicinskt utlåtande eller en social utredning.

Enligt det föreslagna 4 mom. kan ett beslut om särskilt stöd fattas redan innan förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen inleds, om det är klart att eleven till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan därmed jämförbar särskild orsak behöver särskilt stöd. I en sådan situation är det inte ändamålsenligt att kräva att skedet intensifierat stöd måste genomgå innan beslut fattas om särskilt stöd. Detta motsvarar gäl-

lande lagstiftning. Beslutet om särskilt stöd för eleven ska också i dessa fall omprövas alltid då det är möjligt och nödvändigt med beaktande av barnets personliga behov, dock minst efter årskurs 2 samt före uppflyttningen till årskurs 7.

I 5 mom. bestäms om situationer då en elev deltar i undervisning som ordnas av någon annan än kommunen och utbildningsanordnaren inte ordnar särskilt stöd. I ett sådant fall ansvarar elevens hemkommun för beslutet om att ge särskilt stöd. Utbildningsanordnaren ska komma med förslaget. Bestämmelsen motsvarar i sak 4 mom. i gällande paragraf.

I bemyndigandet att utfärda förordning om storleken på elevgrupperna görs de ändringar som behövs för en ändring av de föreslagna begreppen. Bemyndigandets innehåll och förordningens bestämmelse justeras så att de gäller gruppstorleken om en grupp består av elever som behöver olika slag av stöd. Justeringen motsvarar nuvarande tillämpningspraxis.

17 a §. Individuell plan för anordnande av undervisning. Det är en ny paragraf som föreslås. En individuell plan ska tas fram för anordnande av undervisning för en elev som fått ett beslut om särskilt stöd, den görs i samarbete med eleven och vårdnadshavaren eller vid behov med en annan laglig företrädare för eleven. Planen omfattar en enhetlig individuell inlärningsprocess för eleven. Planen ska så vitt möjligt tas fram gemensamt mellan utbildningsanordnaren, eleven och vårdnadshavaren. Planen för anordnandet av individuell undervisning ska dock enligt ordalydelsen i momentet vara möjlig att ta fram också i situationer då ett uppenbart hinder för samarbetet till exempel beroende på vårdnadshavaren föreligger.

Av planen framgår hur eleven ges specialundervisning eller annat stöd i enlighet med beslutet om särskilt stöd. Numera är utbildningsanordnaren förpliktigad att ta fram en motsvarande plan för elever för vilka ett beslut om specialundervisning fattats. Till skillnad från nu rådande förfarande är planen inte ett förvaltningsbeslut, utan ett pedagogiskt dokument som styr att beslutet om särskilt stöd verkställs planenligt. Beslutet om särskilt stöd omfattar frågor av stor vikt för ele-

vens rättsskydd och undervisningsarrangemang. Syftet är att underlätta förvaltningsförfarandet för arrangemang enligt särskilt stöd så att nuvarande två olika beslut ersatts av ett enda beslut. Eftersom planen för ett individuellt undervisningsarrangemang inte längre beror av ett beslut, kan den inte överklagas.

30 §. Rätt till undervisning. För att få stöd så tidigt som möjligt och i tillräcklig omfattning föreslås att 30 § 1 mom. ändras och en rättighet för eleven tillfogas om stöd och handledning för inläring och förkovran utöver nuvarande rättigheter till undervisning och elevhandledning. Med dessa avses alla stödformer som redan ges eleverna enligt lagen om grundläggande utbildning.

31 a §. Elevvård. Till elevvården hör enligt 2 mom. förutom elevvården inom utbildningsväsendet skolhälsovården enligt folkhälsolagen (66/1972) och stöd vid fostran enligt barnskyddslagen (683/1983). Utbildningsanordnarna har i allmänhet bildat elevvårdsgrupper för samarbetet mellan olika förvaltningsområden. Det finns inga bestämmelser i lagen om uppgifterna för elevvården, samarbete i elevvårdsfrågor mellan olika yrkesutbildade personer kan ske också på annat sätt än i en elevvårdsgrupp. Olika utbildningsanordnare har olika sammansättning på gruppen, vars representanter kan komma från andra instanser än dem som nämns ovan.

Hänvisningen i 2 mom. till stöd vid fostran enligt barnskyddslagen gäller 1983 års barnskyddslag som upphävdes genom den barnskyddslag som trädde i kraft 2008. Enligt 94 § i den nya barnskyddslagen ska den nya lagen tillämpas i stället för den tidigare när det i den övriga lagstiftningen hänvisats till den tidigare barnskyddslagen. I den nya barnskyddslagen är bestämmelserna om elevvården i huvuddrag desamma som i den tidigare barnskyddslagen, även om en omdisposition skett. I den gamla lagen ingick i paragrafen om stöd vid fostran stöd till eleverna och möjligheten att inrätta skolpsykolog- och skolkuratorstjänster. I den nya barnskyddslagen finns bestämmelserna om stöd vid fostran i 8 § med förpliktelse för olika förvaltningsområden att se till att vårdnadshavare och andra personer som svarar för barns vård och fostran får service och att behovet av sär-

skilt stöd blir klarlagt. Om stöd för elevernas skolgång samt skolpsykolog- och skolkuratorstjänster finns särskilda bestämmelser i 9 §. I motiveringen till bestämmelsen (RP 252/2006 rd) motsvaras paragrafen i sak av 7 § 2 mom. om stöd som hänför sig till skolgången i den tidigare barnskyddslagen. Även om det i 31 a § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning görs hänvisning till stöd vid fostran i enlighet med barnskyddslagen (683/1983), tillämpas på grundval av förarbetet till den nya barnskyddslagen och hänvisningen i 94 § barnskyddslagens 9 § om stöd för skolgången. För tydlighetens skull föreslås att 31 a § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning ändras så att hänvisning görs till 9 § i den barnskyddslag som trädde i kraft 2008 och inte till den gamla barnskyddslagen.

Bestämmelsen om elevvård ändras så att bestämmelser om behandlingen av ärenden som berör enskilda elever inom elevvårdsarbetet tillfogas. Ett nytt 3 mom. gäller elevvårdsarbetet oavsett om elevvård ordnas i en elevvårdsgrupp eller på ett annat sätt. Enligt bestämmelsen ska elevvårdsarbetet genomföras i samarbete med eleverna och deras vårdnadshavare. Det föreslås dessutom i bestämmelsen att endast personer som deltar i undervisningen av eleverna och i anordnandet av elevvård och till vilkas uppgifter behandlingen av elevärenden omedelbart hör får delta i behandlingen av ärenden som rör enskilda elever. En elevvårdsgrupp eller liknande ska ordna behandlingen av ärenden som angår en enskild elev så att bara sådana personer kan delta som har rätt till det. Rätten ska grunda sig på lag eller skriftligt samtycke av elevens vårdnadshavare.

Det finns inga föreskrifter om hur en elevs personuppgifter ska behandlas inom yrkesövergripande elevvårdsarbete, vilket i praktiken lett till osäkerhet om uppgifternas behandling och förvaring. I praktiken har frågan om vilka anteckningar som ska göras under elevvårdsarbetet i skolan och hur handlingar ska förvaras vållat ovisshet.

Rätt att delta i planeringen av egna ärenden och få upplysningar är en grundläggande central rättighet som tillhör var och en. När ett ärende som angår en enskild elev behandlas inom elevvårdsarbetet ska registrerings-

skyldigheten bestämmas särskilt. Om bestämmelserna om registrering inte är tillräckligt klara, har eleven eller hans eller hennes vårdnadshavare ingen möjlighet att få veta vad som talats vid behandlingen av elevens ärende, vilka uppgifter om eleven som utlämnats eller till vem. Också synpunkterna på rättsskyddet enligt 42 § i förvaltningslagen kräver ärendenas registrering.

Syftet med det föreslagna nya 4 mom. är att skapa klarhet i behandlingen av personuppgifter för elevvårdsarbetet. Dessutom blir också de allmänna bestämmelserna om behandlingen av personuppgifter och offentlighet för uppgifter och tystnadsplikt tillämpliga, närmast personuppgiftslagen (523/1999), 40 och 41 § i lagen om grundläggande utbildning samt 18 § om god informationshantering i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999).

Tredje momentet i gällande bestämmelse blir enligt förslaget 5 mom.

32 §. Skolresor. I 2 mom. bestäms om den övre gränsen för antalet timmar elevens dagliga skolresa får ta. Enligt gällande bestämmelse får elevens dagliga skolresa med väntetider inberäknade ta högst två och en halv timme i anspråk. Om eleven när läsåret börjar har fyllt 13 år, eller om eleven får sådan specialundervisning som avses i 17 § 2 mom., får skolresan ta högst tre timmar i anspråk. Det föreslås att momentet ändras så att den dagliga skolresan inberäknat väntetiderna för elever under 13 år som får särskilt stöd får ta högst två och en halv timme. Genom ändringen eftersträvas en förkortning av skolresorna för de yngre eleverna som får särskilt stöd och en jämlik ställning för dem visavi andra jämnåriga elever.

39 §. Stöduppgifter i specialundervisningen. Det föreslås att en hänvisning och rättelser av terminologin görs i paragrafen i enlighet med ändringarna.

40 §. Hemlighållande, utlämnande och behandling av personuppgifter. Det föreslås att förbudet enligt 1 mom. mot att för utomstående olovligen röja information som fåtts vid skötseln av utbildningsuppgifterna ändras så att förbudet ska gälla den information som fåtts vid skötseln av uppgifterna enligt lagen om grundläggande utbildning. Syftet är att tillämpningsområdet för bestämmelsen också

omfattar till exempel elevvårdsärenden vilkas anknytning till utbildningsuppgifterna varit oklar. Således ska all information om personliga förhållanden och ekonomisk ställning som avses i bestämmelsen vara sekretessbelagd när den fåtts vid skötseln av uppgifter enligt lagen om grundläggande utbildning.

I 2 mom. föreslås att det föreskrivs om rätten att få och ge ut uppgifter som är nödvändiga för ordnande av adekvat undervisning. De som deltar i elevvårdsarbetet för en elev har rätt att av varandra få och till varandra ge ut sekretessbelagda uppgifter om eleven och hans eller hennes familj. En persons rätt att delta i elevvårdsarbetet för en elev ska i fortsättningen bedömas på grundval av det föreslagna 3 mom. i 31 a §. Principen i elevvårdsarbetet ska vara öppet samarbete med eleven och hans eller hennes vårdnadshavare. Om villkoren uppfylls enligt bestämmelsen, får uppgifter ges också till elevens lärare och de myndigheter som svarar för undervisningsarrangemang. Rätten att ge och få uppgifter ska motsvara gällande 2 mom. om nödvändighet för ordnande av studier. De för ordnande av studierna nödvändiga uppgifterna ska i varje enskilt fall bedömas separat. Till exempel vid bedömning av lärarens rätt att av skolhälsovården få uppgifter om elevens hälsotillstånd med stöd av bestämmelsen i fråga, ska en bedömning göras om huruvida uppgiften i fråga har betydelse för ordnandet av elevens undervisning. Till exempel om eleven har en sjukdom, som läraren måste ta hänsyn till i undervisningssituationen, är det fråga om en sådan uppgift som avses i bestämmelsen och som det är nödvändigt att läraren känner till för att undervisningssituationerna ska kunna ordnas så att elevens eller de andra elevernas trygghet inte äventyras.

Med ett skriftligt samtycke av elevens vårdnadshavare kan uppgifter som är nödvändiga för att ordna studierna begäras också från andra instanser. Principen ska vara att begäran om uppgifter görs i samförstånd med vårdnadshavaren.

I 4 mom. föreslås en bestämmelse om lämnande av sekretessbelagda uppgifter när en elev övergår till annan undervisning eller undervisning eller utbildning hos en annan utbildningsanordnare. I det praktiska arbetet

har saken varit oklar, eftersom det inte i gällande lagstiftning nämns något om detta uttryckligen. Enligt förslaget är utbildningsanordnaren skyldig att föra över uppgifter som är nödvändiga för ordnande av elevens undervisning till barnets eller studerandens blivande utbildningsanordnare. Uppgifterna ska enligt bestämmelsen ges bara i situationer där utbildningsanordnaren betraktar lämnandet av uppgifterna som absolut viktiga för den fortsatta lämpliga undervisningen.

I gällande lag om grundläggande utbildning finns det inget särskilt bestämt om förfarandet i flyttningssituationer eller om kommunsamarbete. I samband med en flyttning förmedlas inte alltid uppgifterna om det stöd som eleven behöver i skolgången till den nya skolan varför flyttningen kan förorsaka avbrott i utredningarna om elevens behov av stöd eller i det stöd eleven får. Om kartläggningen av de nödvändiga stödåtgärderna helt börjar om från början, fördröjs nödvändiga stödåtgärder till eleven i onödan.

I praktiken ska utbildningsanordnaren leverera dokument som är nödvändiga för ordnande av studierna till myndigheten i den nya hemkommunen eller till utbildningsanordnaren som sorterar under den.

Om elevens behov av omedelbart stöd har upphört i den skola som eleven lämnar bakom sig, kan uppgifterna inte anses nödvändiga för ordnande av utbildning och ska därför inte förmedlas. Uppgifter kan dock ges, om den nya utbildningsanordnaren senare begär uppgifter i en enskild anhållan på grund av problem med utbildningsarrangemanget. Om det existerar ett stödbehov för eleven när eleven flyttar till en annan utbildningsanordnares skola, tryggas utbildningsarrangemanget för eleven genom överföringen av uppgifter. Ansvaret för att nödvändigt stöd och lämpliga undervisning ordnas ligger hos den nya hemkommunen.

41 §. Rätt att få uppgifter. Det föreslås att ett nytt 4 mom. fogas till paragrafen enligt vilket en utbildningsanordnare utan hinder av bestämmelserna om sekretess ska ha rätt att få uppgifter av social- och hälsovårdsmyndigheterna, andra tjänsteproducenter inom socialservicen och hälso- och sjukvården samt av yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården. Rätt att få uppgifter ska fin-

nas bara om uppgifterna är nödvändiga för ordnande av undervisning för en elev. Uppgifterna ska fås avgiftsfritt.

Enligt 17 § i klientlagen inom socialvården får den som ordnar eller lämnar socialvård också för närvarande utan klientens samtycke eller t.o.m. vid klientens vägran ge ut sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för utredningen av behovet eller ordnandet av utbildning för klienten. Det ska dessutom t.ex. på grund av barnets intresse vara nödvändigt att ge ut uppgifterna. Patientlagens 13 § förbjuder principiellt utlämnande av uppgifter i journalhandlingar utan patientens skriftliga samtycke. Enligt paragrafens 3 mom. kan uppgifter dock lämnas ut om det i lag uttryckligen finns bestämmelser om utlämnande av uppgifter eller rätt att ta del av uppgifter. Det finns också bestämmelser om lämnande av uppgifter eller rätt att ta del av uppgifter.

Det föreslagna nya momentet klargör nuvarande situation och skapar för utbildningsanordnaren en uttrycklig i lag bestämd rätt att få uppgifter i vissa situationer. Skyldighet att ge ut uppgifter ska gälla alla tjänsteproducenter inom socialservicen och hälso- och sjukvården oberoende av om tjänsteproducenten är ett privat eller offentligt samfund eller en yrkesutövare. Den bestämmelse som föreslås motsvarar ordalydelsen i 20 § 1 mom. i klientlagen inom socialvården om instanser som är skyldiga att lämna ut sekretessbelagda uppgifter till socialvårdsmyndighet.

Det är nödvändigt att utsträcka kretsen av dem som är skyldiga att lämna ut uppgifter till instanser som står utanför myndigheternas service för att förhindra att problem uppstår när ett barn vårdats i privatsektorn. Det har i sådana fall funnits mycket begränsade möjligheter att mot föräldrarnas vilja kontrollera uppgifter som är nödvändiga för ett undervisningsarrangemang. Huruvida det är nödvändigt för undervisningsarrangemanget att få de begärda sekretessbelagda uppgifterna måste bedömas separat från fall till fall.

42 §. Ändringssökande. Det föreslås en teknisk ändring av bestämmelsen om ändringssökande på grund av förslaget till ändring av bestämmelsen om särskilt stöd.

48 b §. Anordnande och omfattning. I 1 mom. bestäms om kommunens skyldighet att

anordna och skaffa morgon- och eftermiddagsverksamhet enligt lagen om grundläggande utbildning. Det föreslås en ändring av momentets paragrafhänvisning så att eleverna i årskurs ett och två i skolorna i kommunen samt i fråga om andra årskurser de elever som avses i 17 § 1 mom. erbjuds den verksamhet som kommunen ordnar eller skaffar i den omfattning kommunen beslutar.

2 Närmare bestämmelser och föreskrifter

2.1 Förordning om grundläggande utbildning (852/1998) och statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (1435/2001)

De ändringar i förordningen om grundläggande utbildning som propositionen kräver görs. Terminologin i 2 § 2 mom. i förordningen ändras så att uttrycket elever som intagits till specialundervisning ersätts med uttrycket elever för vilka beslut om särskilt stöd har fattats. Förordningens 2 § om gruppstorleken justeras dessutom samtidigt för att motsvara dagens praxis.

Paragraf 9 § i förordningen om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen ändras på motsvarande sätt.

2.2 Grunder för läroplanen

Grunderna för läroplanen för förskoleundervisningen och grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen förnyas så som propositionen kräver. Ändringarna bereds så att de nya grunderna finns till förfogande för utbildningsanordnare och skolor under höstterminen 2009. De lokala läroplanerna justeras under läsåret 2009—2010 och övergången till den verksamhet som följer de nya normerna sker vid ingången av läsåret 2010—2011. Utbildningsstyrelsen stöder den lokala beredningen av grunderna för läropla-

nen genom utbildning och kraftig informationshandledning.

3 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft hösten 2010, så att de nya bestämmelserna tas i bruk i kommunerna och skolorna vid ingången av höstterminen 2010.

Beslut om att en elev tagits in i eller överförs till specialundervisning och som fattats före lagens ikraftträdande förblir i kraft. Beslut som fattats före lagens ikraftträdande ska efter lagens ikraftträdande bedömas i enlighet med 17 § 2 mom. med bestämda intervaller eller vid behov.

4 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Genom den föreslagna lagen ändras bestämmelserna i lagen om grundläggande utbildning om stödet för eleverna, så att de får nödvändigt stöd genast när behov uppstår. Principen är att något beslut om särskilt stöd och specialundervisning för eleverna inte ska kunna fattas innan de getts intensifierat stöd för lärande och förkovran. Undervisningen för en elev som får särskilt stöd ska ordnas i elevens närskola och naturliga undervisningsgrupp. Bara om undervisningen för eleven inte kan ordnas på ovan nämnt sätt ska undervisningen ordnas i en specialgrupp eller specialskola i den egna skolan eller någon annan skola. Enligt propositionen ska lagen inte mera innehålla begreppen intagning och överföring till specialundervisning så att eleverna inte åtskiljs som specialelever och elever inom allmänundervisningen.

Ur de elevers synvinkel som behöver särskilt stöd förbättras elevernas jämställdhet genom den föreslagna ändringen. Enligt 6 § 2 mom. i grundlagen får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas vare sig på grund av hälsotillstånd, handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Enligt 6 § 3 mom. i grundlagen ska barn bemötas som jämlika individer.

Syftet med det som föreslagits om behandlingen av personuppgifter inom elevvårdsarbetet, sekretessbelagda uppgifter och utlämnande av sekretessbelagda uppgifter är att

klargöra vilka krav som ställs vid uppgifternas behandling och utlämnande så att elevens och vårdnadshavarens privatliv respekteras. Enligt propositionen får en enskild elevs ärenden behandlas inom elevvården utan samtycke av vårdnadshavaren endast av yrkesutbildade personer inom elevvården med direkt anknytning till behandlingen av elevens ärenden. I den föreslagna lagen anges också vilka anteckningar som ska göras inom elevvården. Det som föreskrivs i 40 § i lagen om grundläggande utbildning om motiveringen för tystnadsplikt ändras inte, men villkoren för utlämnandet av sekretessbelagda uppgifter regleras mera ingående än för närvarande.

Enligt 10 § 1 mom. i grundlagen är vars och ens privatliv tryggt. Enligt bestämmelsen utfärdas närmare bestämmelser om skydd

för personuppgifter genom lag. Behandlingen av personuppgifter regleras i personuppgiftslagen som i egenskap av allmän lag ska tillämpas också inom elevvården.

Enligt 12 § 2 mom. i grundlagen är handlingar och upptagningar som innehas av myndigheterna offentliga, om inte offentligheten av tvingande skäl särskilt har begränsats genom lag. Var och en har rätt att ta del av offentliga handlingar och upptagningar.

Enligt regeringens uppfattning kränker inte den föreslagna lagen de grundläggande fri- och rättigheter som föreskrivs i grundlagen och den kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av lagen om grundläggande utbildning

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen av den 21 augusti 1998 om grundläggande utbildning (628/1998) 16 och 17 §, 30 § 1 mom., 31 a § 2 mom., 32 § 2 mom., 39 och 40 §, 42 § 2 mom. 2 punkten samt 48 b § 1 mom.,

av dem 17 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 1188/1998 och 477/2003, 31 a § 2 mom. och 42 § 2 mom. 2 punkten sådana de lyder i nämnda lag 477/2003 samt 48 b § sådan den lyder i lag 1136/2003 och 1081/2006, samt

fogas till lagen nya 16 a och 17 a § samt till 31 a § sådan den lyder i nämnda lag 477/2003, nya 3 och 4 mom., varvid det nuvarande 3 mom. blir 5 mom., och till 41 § ett nytt 4 mom. som följer:

16 §

Stödundervisning och specialundervisning på deltid

Elever som tillfälligt blivit efter i studierna eller annars behöver kortvarigt stöd för inläring har rätt att få stödundervisning.

Elever som har svårigheter med inläring eller skolgång har rätt att få specialundervisning på deltid vid sidan av den övriga undervisningen.

stämmelser om det viktigaste innehållet i det intensifierade stödet och planen för elevens lärande.

Intensifierat stöd inleds och anordnas efter yrkesövergripande behandling inom elevvårdsarbetet enligt 31a § 1 och 2 mom. och utgående från en pedagogisk bedömning. Det stöd som anordnas för eleven antecknas i planen för elevens lärande. Intensifierat stöd anordnas kvalitativt och kvantitativt med hänsyn till elevens utvecklingsnivå och individuella behov.

16 a §

Intensifierat stöd

Elever som för sin inläring eller skolgång behöver regelbundet stöd eller flera olika stöd samtidigt ska ges intensifierat stöd i enlighet med en plan för elevens lärande. En plan för elevens lärande ska tas fram, om det inte finns ett uppenbart hinder för det, i samarbete med eleven och vårdnadshavaren samt vid behov med elevens övriga lagliga företrädare. Det intensifierade stödet innehåller särskilt sådana stöd som avses i 16, 31 och 31 a § samt nödvändiga pedagogiska arrangemang. I grunderna för läroplanen finns be-

17 §

Särskilt stöd

Om intensifierat stöd till eleven inte räcker, ska han eller hon ges särskilt stöd. Det särskilda stödet består av specialundervisning och annat stöd som ges enligt denna lag. Specialundervisning ordnas i enlighet med elevens fördel i första hand i samband med den övriga undervisningen, eller delvis eller helt i specialklass eller på något annat lämpligt ställe. Vid undervisningen av elever som avses i detta moment kan avvikelse göras från 11 § enligt vad som bestäms eller föreskrivs med stöd av 14 §.

Beslut om särskilt stöd fattas skriftligen av utbildningsanordnaren och beslutet granskas åtminstone efter årskurs två samt före uppflyttningen till årskurs sju. I beslutet om att särskilt stöd ges ska anges platsen för undervisningen, den normala undervisningsgruppen, eventuella tolknings- och biträdestjänster samt övriga tjänster som avses i 31 § samt vid behov undantagsarrangemang i undervisningen enligt 1 mom.

Ett beslut om särskilt stöd ska föregås av utbildningsanordnarens hörande av eleven och av dennes vårdnadshavare eller lagliga företrädare enligt 34 § i förvaltningslagen (434/2003), av en utredning om elevens framsteg vid inläringen som lämnas av dem som ansvarar för elevens undervisning samt en utredning genom yrkesövergripande samarbete inom elevvården om det intensifierade stöd eleven fått och helhetssituationen för honom eller henne. Utgående från dessa uppgifter (pedagogisk utredning) bedömer utbildningsanordnaren behovet av särskilt stöd. Den pedagogiska utredningen ska vid behov kompletteras med ett psykologiskt eller medicinskt expertutlåtande eller en motsvarande sociala utredning.

Ett beslut om särskilt stöd kan fattas redan innan förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen inleds utan föregående pedagogiska utredning eller intensifierat stöd för inläringen, om det framgår av en psykologisk eller medicinsk bedömning att undervisningen av eleven till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan därmed jämförbar särskild orsak inte kan ordnas på annat sätt. I de situationer som avses ovan granskas beslutet om särskilt stöd så som föreskrivs i 2 mom.

Om någon annan utbildningsanordnare än kommunen inte ordnar stöd enligt 1 mom., beslutar den kommun där eleven är bosatt på framställning av utbildningsanordnaren om särskilt stöd för eleven.

Bestämmelser om hur undervisningsgrupper bildas för elever med särskilt stöd utfärdas genom förordning av statsrådet.

17 a §

Individuell plan för anordnande av undervisning

För verkställigheten av ett beslut om särskilt stöd ska en individuell plan tas fram för anordnande av undervisning. Planen ska tas fram i samarbete med eleven och vårdnadshavaren eller vid behov med en annan laglig företrädare för eleven, om det inte finns ett uppenbart hinder för det. Av planen ska framgå att undervisning eller annat stöd ges eleven i enlighet med beslut om särskilt stöd. Planen granskas vid behov, dock minst en gång per läsår, i enlighet med elevens behov. Det viktigaste innehållet i planen bestäms i grunderna för läroplanen.

30 §

Rätt till undervisning

Den som deltar i utbildning har under arbetsdagarna rätt att få undervisning enligt läroplanen, elevhandledning samt tillräckligt stöd för inläring och skolgång genast när behov uppstår.

31 a §

Elevvård

Elevvården omfattar elevvård i enlighet med en läroplan som godkänts av utbildningsanordnaren samt sådana elevvårdstjänster som i folkhälsolagen (66/1972) avses med skolhälsovård och i barnskyddslagen (417/2007) avses med stöd för skolgången.

När ett ärende som gäller en enskild elev behandlas inom elevvårdsarbetet, får endast de som deltar i elevens undervisning och anordnar elevvård och till vars uppgifter behandlingen av elevärenden omedelbart hör delta i behandlingen. Elevvårdsarbetet genomförs i samarbete med eleven och vårdnadshavarna. Med skriftligt samtycke av elevens vårdnadshavare eller så som särskilt bestäms i lag får också andra nödvändiga instanser delta i behandlingen av elevärenden.

När ett ärende som gäller en enskild elev behandlas inom elevvårdsarbetet, görs en anteckning om vem som inlett ärendet, beslut om fortsatta åtgärder med motivering, vem som deltagit i behandlingen av ärendet samt vilka uppgifter om eleven som lämnats och till vem de lämnats. Utbildningsanordnaren ansvarar i egenskap av registeransvarig för behandlingen av personuppgifterna.

32 §

Skolresor

Elevens dagliga skolresa som ordnas enligt 1 mom. får med väntetider inberäknade ta högst två och en halv timme i anspråk. Om eleven när läsåret börjar har fyllt 13 år, får skolresan ta högst tre timmar i anspråk.

39 §

Stöduppgifter i specialundervisningen

Undervisningsministeriet kan besluta att en utbildningsanordnare ska sörja för rehabilitering som ges i anslutning till det särskilda stöd som avses i 17 § 1 mom. samt för utvecklings-, handlednings- och stöduppgifter som ansluter sig till nämnda undervisning.

40 §

Hemlighållande, utlämnande och behandling av personuppgifter

Ledamöterna i de organ som svarar för anordnandet av utbildning, personer som avses i 37 §, representanter för skolhälsovården, skolkuratorer, skolpsykologer och personer som genomgår undervisningspraktik får inte för utomstående röja vad de vid skötseln av uppgifter enligt denna lag har fått veta om elevernas eller den i denna lag avsedda personalens eller familjemedlemmars personliga förhållanden och ekonomiska ställning.

Utan hinder av 1 mom. eller vad som särskilt bestäms om sekretess har de som deltar i

elevvårdsarbetet för en elev rätt att av varandra få och till varandra samt elevens lärare och den myndighet som enligt lagen ansvarar för undervisningen och verksamheten ge ut information som är nödvändig för att ändamålsenligt ordna undervisningen för eleven.

Med specifikt skriftligt samtycke av elevens vårdnadshavare kan sekretessbelagda uppgifter begäras också från andra håll när det är nödvändigt för att ordna undervisningen.

Om en elev övergår till utbildning och verksamhet som en annan utbildningsanordnare ordnar i enlighet med denna lag, ska den tidigare utbildningsanordnaren utan hinder av bestämmelserna om sekretess utan dröjsmål lämna uppgifter som är nödvändiga för ordnande av undervisningen till den nya utbildningsanordnaren. Motsvarande uppgifter kan ges också på begäran av den nya utbildningsanordnaren.

41 §

Rätt att få uppgifter

Utan hinder av bestämmelserna om sekretess har en utbildningsanordnare för att kunna ordna undervisningen för en elev rätt att avgiftsfritt få nödvändiga uppgifter av social- och hälsovårdsmyndigheterna, andra tjänste- och hälsovårdsmyndigheter, andra tjänste- och sjukvården samt av yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården.

42 §

Ändringssökande

Utan hinder av 1 mom. söks ändring i ett beslut genom besvär hos länsstyrelsen så som bestäms i förvaltningsprocesslagen, om beslutet gäller

2) anordnande av särskilt stöd enligt 17 §.

48 b §

Anordnande och omfattning

Kommunen kan anordna och skaffa morgon- och eftermiddagsverksamhet enligt denna lag. Om kommunen anordnar eller skaffar morgon- och eftermiddagsverksamhet enligt denna lag, ska verksamheten erbjudas eleverna i årskurs ett och två i alla skolor i kommunen samt i fråga om övriga årskurser de elever som avses i 17 § 1 mom. i den omfattning kommunen beslutar.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 26 juni 2009

Republikens President

TARJA HALONEN

Utbildningsstyrelsen ska förnya grunderna för läroplanen i enlighet med denna lag, så att de reviderade läroplanerna kan tas i bruk av utbildningsanordnaren senast den 1 augusti 2010.

Beslut om att en elev tagits in i eller överförs till specialundervisning och som fattats före lagens ikraftträdande förblir i kraft. Beslut som fattats före lagens ikraftträdande ska efter lagens ikraftträdande bedömas i enlighet med 17 § 2 mom. med bestämda intervaller eller vid behov. Därvid ska beslut fattas om att eleven ska ges särskilt stöd.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

Undervisningsminister *Henna Virkkunen*

Lag

om ändring av lagen om grundläggande utbildning

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen av den 21 augusti 1998 om grundläggande utbildning (628/1998) 16 och 17 §, 30 § 1 mom., 31 a § 2 mom., 32 § 2 mom., 39 och 40 §, 42 § 2 mom. 2 punkten samt 48 b § 1 mom.,

av dem 17 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 1188/1998 och 477/2003, 31 a § 2 mom. och 42 § 2 mom. 2 punkten sådana de lyder i nämnda lag 477/2003 samt 48 b § sådan den lyder i lag 1136/2003 och 1081/2006, samt

fogas till lagen nya 16 a och 17 a § samt till 31 a § sådan den lyder i nämnda lag 477/2003, nya 3 och 4 mom., varvid det nuvarande 3 mom. blir 5 mom., och till 41 § ett nytt 4 mom. som följer:

Gällande lydelse

16 §

Stödundervisning

Elever som tillfälligt inte lyckas följa studietakten eller annars behöver särskilt stöd skall få stödundervisning.

Föreslagen lydelse

16 §

Stödundervisning och specialundervisning på deltid

Elever som tillfälligt blivit efter i studierna eller annars behöver kortvarigt stöd för inlärning har rätt att få stödundervisning.

Elever som har svårigheter med inlärning eller skolgång har rätt att få specialundervisning på deltid vid sidan av den övriga undervisningen.

16 a §

Intensifierat stöd

Elever som för sin inlärning eller skolgång behöver regelbundet stöd eller flera olika stöd samtidigt ska ges intensifierat stöd i enlighet med en plan för elevens lärande. En plan för elevens lärande ska tas fram, om det inte finns ett uppenbart hinder för det, i samarbete med eleven och vårdnadshavaren samt vid behov med elevens övriga lagliga företrädare. Det intensifierade stödet innehåller särskilt sådana stöd som avses i 16, 31 och 31 a § samt nödvändiga pedagogiska ar-

rangemang. I grunderna för läroplanen finns bestämmelser om det viktigaste innehållet i det intensifierade stödet och planen för elevens lärande.

Intensifierat stöd inleds och anordnas efter yrkesövergripande behandling inom elevvårdsarbetet enligt 31a § 1 och 2 mom. och utgående från en pedagogisk bedömning. Det stöd som anordnas för eleven antecknas i planen för elevens lärande. Intensifierat stöd anordnas kvalitativt och kvantitativt med hänsyn till elevens utvecklingsnivå och individuella behov.

17 §

Specialundervisning

Elever med lindriga inlärnings- eller anpassningssvårigheter har rätt att få specialundervisning utöver den övriga undervisningen.

Elever som till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller av någon annan därmed jämförbar orsak annars inte kan undervisas skall intas eller överföras till specialundervisning. Specialundervisningen ordnas i mån av möjlighet i samband med den övriga undervisningen eller annars i specialklass eller på något annat lämpligt ställe. Vid undervisningen av elever som avses i detta moment kan avvikelse göras från 11 §, enligt vad som bestäms eller föreskrivs med stöd av 14 §. För eleven skall uppgöras en individuell plan för hur undervisningen skall ordnas.

Ett beslut om intagning eller överföring av en elev till specialundervisning enligt 2 mom. skall föregås av diskussioner med elevens vårdnadshavare och, om möjligt, av en psykologisk eller medicinsk undersökning eller social utredning om eleven och hans eller hennes förutsättningar för inläring.

Om någon annan utbildningsanordnare än kommunen inte ordnar undervisning enligt 2 mom., beslutar den kommun där eleven är bosatt på framställning av utbildningsanordnaren om överföring av eleven till specialundervisning.

Om förfarandet vid intagning eller överföring av elever till undervisning som avses i 2

17 §

Särskilt stöd

Om intensifierat stöd till eleven inte räcker, ska han eller hon ges särskilt stöd. Det särskilda stödet består av specialundervisning och annat stöd som ges enligt denna lag. Specialundervisning ordnas i enlighet med elevens fördel i första hand i samband med den övriga undervisningen, eller delvis eller helt i specialklass eller på något annat lämpligt ställe. Vid undervisningen av elever som avses i detta moment kan avvikelse göras från 11 § enligt vad som bestäms eller föreskrivs med stöd av 14 §.

Beslut om särskilt stöd fattas skriftligen av utbildningsanordnaren och beslutet granskas åtminstone efter årskurs två samt före uppflyttningen till årskurs sju. I beslutet om att särskilt stöd ges ska anges platsen för undervisningen, den normala undervisningsgruppen, eventuella tolknings- och biträdestjänster samt övriga tjänster som avses i 31 § samt vid behov undantagsarrangemang i undervisningen enligt 1 mom.

Ett beslut om särskilt stöd ska föregås av utbildningsanordnarens hörande av eleven och av dennes vårdnadshavare eller lagliga företrädare enligt 34 § i förvaltningslagen (434/2003), av en utredning om elevens framsteg vid inläringen som lämnas av dem som ansvarar för elevens undervisning samt en utredning genom yrkesövergripande samarbete inom elevvården om det intensifierade stödet eleven fått och helhetssituationen för

mom. föreskrivs, utöver vad som bestäms i lagen om förvaltningsförfarande (598/1982), genom förordning. Genom förordning bestäms också om bildande av undervisningsgrupper i sådan undervisning som avses i 2 mom.

honom eller henne. Utgående från dessa uppgifter (**pedagogisk utredning**) bedömer utbildningsanordnaren behovet av särskilt stöd. Den pedagogiska utredningen ska vid behov kompletteras med ett psykologiskt eller medicinskt expertutlåtande eller en motsvarande sociala utredning.

Ett beslut om särskilt stöd kan fattas redan innan förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen inleds utan föregående pedagogiska utredning eller intensifierat stöd för inläringen, om det framgår av en psykologisk eller medicinsk bedömning att undervisningen av eleven till följd av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan därmed jämförbar särskild orsak inte kan ordnas på annat sätt. I de situationer som avses ovan granskas beslutet om särskilt stöd så som föreskrivs i 2 mom.

Om någon annan utbildningsanordnare än kommunen inte ordnar stöd enligt 1 mom., beslutar den kommun där eleven är bosatt på framställning av utbildningsanordnaren om särskilt stöd för eleven.

Bestämmelser om hur undervisningsgrupper bildas för elever med särskilt stöd utfärdas genom förordning av statsrådet.

17 a §

Individuell plan för anordnande av undervisning

För verkställigheten av ett beslut om särskilt stöd ska en individuell plan tas fram för anordnande av undervisning. Planen ska tas fram i samarbete med eleven och vårdnadshavaren eller vid behov med en annan laglig företrädare för eleven, om det inte finns ett uppenbart hinder för det. Av planen ska framgå att undervisning eller annat stöd ges eleven i enlighet med beslut om särskilt stöd. Planen granskas vid behov, dock minst en gång per läsår, i enlighet med elevens behov. Det viktigaste innehållet i planen bestäms i grunderna för läroplanen.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

30 §

30 §

*Rätt till undervisning**Rätt till undervisning*

Den som deltar i utbildning har under arbetsdagarna rätt att få undervisning enligt läroplanen samt elevhandledning.

Den som deltar i utbildning har under arbetsdagarna rätt att få undervisning enligt läroplanen, *elevhandledning samt tillräckligt stöd för inläring och skolgång genast när behov uppstår.*

31 a §

31 a §

*Elevvård**Elevvård*

Elevvården omfattar elevvård i enlighet med en läroplan som godkänts av utbildningsanordnaren samt sådana elevvårdstjänster som i folkhälsolagen (66/1972) avses med skolhälsovård och i barnskyddslagen (683/1983) avses med stöd vid fostran.

Elevvården omfattar elevvård i enlighet med en läroplan som godkänts av utbildningsanordnaren samt sådana elevvårdstjänster som i folkhälsolagen (66/1972) avses med skolhälsovård och i barnskyddslagen (417/2007) avses med stöd *för skolgången.*

När ett ärende som gäller en enskild elev behandlas inom elevvårdsarbetet, får endast de som deltar i elevens undervisning och anordnar elevvård och till vars uppgifter behandlingen av elevärenden omedelbart hör delta i behandlingen. Elevvårdsarbetet genomförs i samarbete med eleven och vårdnadshavarna. Med skriftligt samtycke av elevens vårdnadshavare eller så som särskilt bestäms i lag får också andra nödvändiga instanser delta i behandlingen av elevärenden.

När ett ärende som gäller en enskild elev behandlas inom elevvårdsarbetet, görs en anteckning om vem som inlett ärendet, beslut om fortsatta åtgärder med motivering, vem som deltagit i behandlingen av ärendet samt vilka uppgifter om eleven som lämnats och till vem de lämnats. Utbildningsanordnaren ansvarar i enskap av registeransvarig för behandlingen av personuppgifterna.

32 §

32 §

*Skolresor**Skolresor*

Elevers dagliga skolresa som ordnas enligt

Elevers dagliga skolresa som ordnas enligt

1 mom. får med väntetider inberäknade ta högst två och en halv timme i anspråk. Om eleven när läsåret börjar har fyllt 13 år eller om eleven får sådan specialundervisning som avses i 17 § 2 mom. får skolresan ta högst tre timmar i anspråk.

1 mom. får med väntetider inberäknade ta högst två och en halv timme i anspråk. Om eleven när läsåret börjar har fyllt 13 år, får skolresan ta högst tre timmar i anspråk.

39 §

Stöduppgifter i anslutning till specialundervisningen

Vederbörande ministerium kan besluta att en utbildningsanordnare skall sörja för rehabilitering som ges i anslutning till specialundervisning som avses i 17 § 2 mom. samt för utvecklings-, handlednings- och stöduppgifter som ansluter sig till nämnda undervisning.

40 §

Tystnadsplikt

Ledamöterna i de organ som svarar för anordnandet av utbildning, personer som avses i 37 § och personer som deltar i undervisningspraktik får inte olovligen för utomstående röja vad de vid skötseln av uppgifter som gäller utbildningen har fått veta om elevernas, den i denna lag avsedda personalens eller familjemedlemmars personliga förhållanden och ekonomiska ställning.

Utan hinder av 1 mom. eller vad som särskilt bestäms om tystnadsplikt får de personer som avses i 1 mom. samt de personer som svarar för skolhälsovården och den övriga elevvården ge varandra samt myndigheter som svarar för utbildningen sådana uppgifter som är nödvändiga för att studierna skall kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt.

39 §

Stöduppgifter i specialundervisningen

Undervisningsministeriet kan besluta att en utbildningsanordnare ska sörja för rehabilitering som ges i anslutning till *det särskilda stöd* som avses i 17 § 1 mom. samt för utvecklings-, handlednings- och stöduppgifter som ansluter sig till nämnda undervisning.

40 §

Hemlighållande, utlämnande och behandling av personuppgifter

Ledamöterna i de organ som svarar för anordnandet av utbildning, personer som avses i 37 §, *representanter för skolhälsovården, skolkuratorer, skolpsykologer* och personer som *genomgår* undervisningspraktik får inte för utomstående röja vad de vid skötseln av uppgifter *enligt denna lag* har fått veta om elevernas *eller* den i denna lag avsedda personalens eller familjemedlemmars personliga förhållanden och ekonomiska ställning.

Utan hinder av 1 mom. eller vad som särskilt bestäms om *sekretess har de som deltar i elevvårdsarbetet för en elev rätt att av varandra få och till varandra samt elevens lärare och den myndighet som enligt lagen ansvarar för undervisningen och verksamheten ge ut information som är nödvändig för att ändamålsenligt ordna undervisningen för eleven.*

Med specifikt skriftligt samtycke av elevens vårdnadshavare kan sekretessbelagda uppgifter begäras också från andra håll när det är nödvändigt för att ordna undervisningen.

Om en elev övergår till utbildning och

verksamhet som en annan utbildningsanordnare ordnar i enlighet med denna lag, ska den tidigare utbildningsanordnaren utan hinder av bestämmelserna om sekretess utan dröjsmål lämna uppgifter som är nödvändiga för ordnande av undervisningen till den nya utbildningsanordnaren. Motsvarande uppgifter kan ges också på begäran av den nya utbildningsanordnaren.

41 §

Rätt att få uppgifter

41 §

Rätt att få uppgifter

Utan hinder av bestämmelserna om sekretess har en utbildningsanordnare för att kunna ordna undervisningen för en elev rätt att avgiftsfritt få nödvändiga uppgifter av social- och hälsovårdsmyndigheterna, andra tjänsteproducenter inom socialservicen och hälso- och sjukvården samt av yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården.

42 §

Ändringssökande

42 §

Ändringssökande

Utan hinder av 1 mom. söks ändring i ett beslut genom besvär hos länsstyrelsen så som bestäms i förvaltningsprocesslagen, om beslutet gäller

2) intagning eller överföring av elev till specialundervisning enligt 17 § 2 mom. mot vårdnadshavarens vilja, eller en i samma moment avsedd individuell plan för hur undervisningen skall ordnas,

Utan hinder av 1 mom. söks ändring i ett beslut genom besvär hos länsstyrelsen så som bestäms i förvaltningsprocesslagen, om beslutet gäller

2) anordnande av särskilt stöd enligt 17 §.

48 b §

Anordnande och omfattning

Kommunen kan anordna och skaffa morgon- och eftermiddagsverksamhet som avses i denna lag. Om kommunen anordnar eller

48 b §

Anordnande och omfattning

Kommunen kan anordna och skaffa morgon- och eftermiddagsverksamhet enligt denna lag. Om kommunen anordnar eller

skaffar morgon- och eftermiddagsverksamhet som avses i denna lag, skall verksamheten erbjudas eleverna i årskurs ett och två i alla skolor i kommunen samt i fråga om övriga årskurser till elever som avses i 17 § 2 mom. i den omfattning kommunen beslutar.

skaffar morgon- och eftermiddagsverksamhet enligt denna lag, ska verksamheten erbjudas eleverna i årskurs ett och två i alla skolor i kommunen samt i fråga om övriga årskurser de elever som avses i 17 § 1 mom. i den omfattning kommunen beslutar.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Utbildningsstyrelsen ska förnya grunderna för läroplanen i enlighet med denna lag, så att de reviderade läroplanerna kan tas i bruk av utbildningsanordnaren senast den 1 augusti 2010.

Beslut om att en elev tagits in i eller överförs till specialundervisning och som fattats före lagens ikraftträdande förblir i kraft. Beslut som fattats före lagens ikraftträdande ska efter lagens ikraftträdande bedömas i enlighet med 17 § 2 mom. med bestämda intervaller eller vid behov. Därvid ska beslut fattas om att eleven ska ges särskilt stöd.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.
